

Васил Иљоски

Б Е Г А Л К А

ПИСА ВО ПЕТ ЧИНОВИ

ЛИЦА:

АЦИ-ТРАЈКО, богаташ, лихвар
ВЕЛИКА, негова жена
ЛЕНЧЕ, нивна ќерка
ДОНКА, нивна слугинка
МИРСА, Трајкова сестра
БОШКО, млад занаетчија
ЕВРА, негова мајка
СТОЈКО, богат трговец
ДОСЕ, негов син
ТРЕНДО, бозација
МИТРЕ, занаетчија, мајстор
ТРИПКО, занаетчија, стар калфа
САНКО, занаетчија, калфа
МАНАС, бивш црквен псалт
ПЕТКО, слеп просјак
ШИШКО, меандија
ЕКРЕМ-АГА
МОМЦИ, ДЕВОЈКИ, НАРОД, СВИРАЧИ, ЗАПТИИ, ЧАУШ.

Дејството се случува во првата деценија XX век во Куманово.

ЧИН ПРВИ

Соборно место, каде во недела празнични дни младешта игра оро. Десно куќата на аци-Трајка, висока на два ката, со балкон, убаво бојадисана нашарана. Пред куќата градина. Густо лиснато дрвје се разгранува преку високиот сид од дворот. Покрај сидот од двете страни на портата сидани седишта. Лево Шишковата меана. Пред неа две стари криви врби. Во длабочината куќи кои одвај се насираат низ густото дрвје. Лево десно улици.

Празнично попладне. Младешта игра „шарено оро“, момци девојки заедно, а старите наседнале наоколу-гледаат сеир, разговарајќи меѓусебно нечујно, со живи гестови мимика. Неколцина пред меаната пијат ракија.

Свират „тапанчиња“: кларинет, труби, бас-баритон тапан „тупанче“ со часови. Свирката се слуша уште пред да се дигне завесата, а по дигањето, орото е веќе пред крај. По свршувањето на орото, девојките се одделуваат во групи по две, по три, погледнуваат скришно на момците, си шепотат се кикотат, а момците исто така фрлаат погледи на девојките, нешто послободно, им даваат извесни знакови, но се тоа претпазливо, да не забележат старите.

Прва појава

Ленче, Донка, Досе, Трипко, девојки, народ, свирачи

ПРВИОТ МОМОК: (на својот другар) и-и, што рачиче има онаа Васка, меко, меко како памук.

ВТОРИОТ МОМОК: Ја па образите.... и' се расцутиле како трендафили.

ПРВАТА ДЕВОЈКА: (на својата другарка). Гледај го Миланче, со мустачиња. Само што му нажегнале.

ВТОРАТА ДЕВОЈКА: А види, види како ја исчешлал Дане косата, како крава да го лижела.

ТРЕТАТА ДЕВОЈКА: Стодрам шарлаган турил на неа. Се за Перса. (Ја имитира). Дане, сакам да си ми убав како писан, му вели.

ТРЕТИОТ МОМОК: Е-е, на Гена и се см'кнал чорапот.

ЧЕТВРТИОТ МОМОК: Влечивлечка.

ПЕТИОТ МОМОК: А, Симке мори! (и намигнува).

ТРЕТАТА ДЕВОЈКА: Ега ти испрснало тоа око, а!

ПЕТИОТ МОМОК: Окото не, туку срцето ќе ми се распрсне како печен костен од мерак за тебе. А, костенче бре!

ШЕСТИОТ МОМОК: Ме изгоре, мори Севдо! Не знам што да правам.

ЧЕТВРТАТА ДЕВОЈКА: Рипни в бунар, та мртов да се угаснеш.

ПРВИОТ МОМОК: Е, мори Васке, нејќеш ич да ме погледнеш!

ЧЕТВРТАТА ДЕВОЈКА: Бре, што си мостра за гледање!

ВТОРИОТ МОМОК: А, Тинке мори, ме изеде!

ВТОРАТА ДЕВОЈКА: Жива рана те изела!

ЧЕТВРТИОТ МОМОК: Нацо, вечер на вратниче! Ке излезеш?

ПЕТАТА ДЕВОЈКА: Ако се украдам.

ДОСЕ: (вадејќи од цеп чантиче, обложено со шарен вез од монистра, полно со пари, оди кон свирачите се погледува каков ефект ќе направи на Ленче). Пак за мене, ете...

ПРВИОТ МОМОК: (се испречува пред него). Не, ете, за тебе, туку, ете, за мене! Дека си имал многу пари, па се ти ли да водиш танец?

ДОСЕ: Е, зорт ли ти е, ете, дека имам пари?!

ВТОРИОТ МОМОК: Да немаш пари, не би бил ни за на опашка, Досе, камо ли за на танец.

ДОСЕ: Ај бре, ти копук! (им подава на свирачите пари). На!

ПРВИОТ МОМОК: (Го отурнува назад им дава пари на свирачите). Мене ќе ми свирите, или тапанот ќе ви го дупнам!

ПРВИОТ СВИРАЧ: Ке ти свириме, Јанко, туку уште малце да одмориме, зашто со душа работиме.

Втора појава Досегашните, Трендо

ТРЕНДО: (уште од далеку) Слатка бозица, слатка-медена! Студена-ледена, Шар-планина! Ајде, ајде момчиња, ајде девојчиња, да ви наточи чичо Трендо малце бозица, ајде како сте се стоплиле од играњето. Е-е-е, што е боза! Само за девојки за беќари. (Се свртува кон старите). Ама не е лоша за стари. (Неколку момци девојки пијат боза за сето тоа време Трендо продолжува.) - и, што ја имам, да ја немам, што е бозица! Студена како лед, слатка како мед! Студена-ледена, слатка-медена! Шар-планина! Е, чекајте вие, беќари, прво на девојчињава.

ПРВИОТ МОМОК: А, ти, батко Ѓорѓија - „Видеја арне девојке...“

ДОСЕ: (му привоѓа на Трендо му шепнува поверливо). Чо-Трендо, оди наточи, ете, на Ленче една боза од мене.

ТРЕНДО: Веднаш, Досе. (Оди до Ленчета точи боза). Земи, Ленче, те чести Досе.

ЛЕНЧЕ: Нејќам, чичо Трендо, не сум жедна.

ТРЕНДО: Е, па јас веќе ја наточив, Ленче.

ЛЕНЧЕ: истури ја.

ДОНКА: Не, зашто да оди зијан? Дај, јас ќе ја испијам. (Ја пие бозата).

ТРЕНДО: А, така да си ми жива, Донке! (Тивко). Будали честат, итри пијат.

ПРВИОТ МОМОК: Е, бре Досе, јалова ти е работата. Нејќе Ленче ни боза од тебе.

ДОСЕ: Бре, што ти е тебе зор!

ВТОРИОТ МОМОК: нејќе ни да игра до тебе. Ете, ти три ора едно по друго танец водеше, а таа ни еднаш не се фати до тебе.

ТРЕТИОТ МОМОК: А до Бошко? Само нека дојде тој, веднаш ќе се најде до него.

ЧЕТВРТИОТ МОМОК: А, тој Бошко, многу му ја мати работата на Досета.

ПЕТИОТ МОМОК: А, бабачко е тој Бошко! Кога ќе се налути, не се шегува.

ДОСЕ: Бре, ич окцето не ми трепнува, ете, од него. (Орото почнува) Досе се фаќа до Ленче. (Ленче се мурти ја свртува главата на другата страна).

ВТОРИОТ МОМОК: Досе, поскраја од неа, поарно за тебе.

ПЕТИОТ МОМОК: Еве го Бошко!

ШЕСТИОТ МОМОК: Ајде, бре Бошко, каде си?

ТРЕТИОТ МОМОК: Бргу, зашто Досе...

Трета појава Досегашните, Бошко, Санко

БОШКО: (доваѓа, го прострелува Досета со поглед). Еве ме.

ПРВИОТ МОМОК: Ајде, Бошко! (Како танчар, тој скршнува го пресечува орот меѓу Ленче Досета. Настанува мешкање со викови смеа, во кое Досе се најдува до опашката на орот меѓу двајца момци, а Бошко до Ленче).

ЧЕТВРТИОТ МОМОК: А, Јанко, што му стори на Досета!

ДОСЕ: Ке види тој, ќе види! (демонстративно си отидува, испратен со бура од шеги закачи).

Четврта појава

Досегашните без Досета

ПРВАТА ДЕВОЈКА: А, а, види го Ленчето...

ТРЕТАТА ДЕВОЈКА: А, колку се разрипа!

ПРВИОТ СВИРАЧ: (откако свирењето престанува). Пајдос!

БОШКО: Уште една за мене!

ПРВИОТ СВИРАЧ: Помина времето, Бошко, сатот удри... (Пред тоа избива градскиот часовник).

БОШКО: Само малце.

ПРВИОТ СВИРАЧ: А - а, не смееме, Бошко! Ќе не заберат заптиите, па со свирките по глава... Господ да чува! Ајде, па в недела... порано... (Отдидува со другите свирачи).

Пета појава

Досегашните без свирачите

БОШКО: Ке играме со пеење.

ТРЕНДО: (точејќи им боза на старите наоколу). Ајде, деца, заиграјте малце, без тоа тара-тара, со песна, та ние старите да се потсетиме на нашето старо време на нашата младост.

БОШКО: Ајде, Санко, почни ја една.

САНКО: (почнува да пее, другите по него, во исто време почнува оро).

Стојне ле, Стојне, руса невесто,

заврти танец накуде мене,

ја да ти виду тој бело лице,

да ли е бело како што беше!

Стојне ле, Стојне, руса невесто,

заврти танец накуде мене

ја да ти виду теј црни очи,

да ли с' црне како што бева!

- Е, море лудо, лудо ем младо!

Што да ме видиш? Ти фајду немаш!

Ти си женето, ја с'м дадено,

и ја си имам мушко детенце,

ЕДЕН ОД СТАРИТЕ: Ајде, доста веќе, деца, се стемни! (Орот продолжува со нови песни).

Огрејала месечина, Дано, Дано, месечина.

Што е јасна месечина, Дано, Дано, месечина,

што е коњи за крадење, Дано, Дано, за крадење,

што е моми за грабење, Дано, Дано, за грабење,

на далеку за носење, Дано, Дано, за носење,

низ три гори, низ зелени, Дано, Дано, низ зелени,

низ пет води, низ студени, Дано, Дано, низ студени.

Грабиле ја, Мавродија, Дано, Дано, Мавродија,

Мавродија џангидија, Дано, Дано.

ДРУГ ОД СТАРИТЕ: Девриите ќе излезат да шетаат! Ајде подома!

ТРИПКО: (седи пред меаната). Ајде, како кокошки на легање! А завалии деца, не им се оди: младост, срцето се разиграло...

САНКО: Ајде уште една, деца, па доста. Ајде една за чичо Трендо!

(Почнува. Орото продолжува).

Умреја батко Ѓорѓија, леле,

умреја батко Ѓорѓија

Не е умреја од болес, леле,

тики умреја од лудос:

што види арно у село, мори,

све сака да е негово.

Видеја арни волови, мори,

па сака да с' негови.

Видеја жути алт'ни, мори,

па сака да с' негови.

Видеја арне девојке, мори,

па сака да с' негове.

ЕДЕН ЖЕНСКИ ГЛАС: Ајде, Тинке, зашто портата ќе ти ја затворам.

(Девојките во група тргнуваат, а момците по нив пеејќи).

На срце ми лежи, мила мамо, една лута змија;

не ми била змија, мила мамо, туку карасевдах.

Севдините очи, мила мамо, черни черешови,

Севдините веѓи, мила мамо, морски тијавици.

Оди да ја сакаш, мила мамо, дал' ке ми ја дадат,

Ако ми ја дадат, мила мамо, качи ја на пајтон,

ако не ја дадат, мила мамо, постој, погледај ја!

Шеста појава

Трипко, Шишко

ШИШКО: (кој досега влегува излегува често од меаната, им шепнуванешто на Трипка уште двајца, кои останале последни. Двајцата доиспиваат, плаќаат со одат, а Трипко останува) Ама, ти Трипко, не чу?

ТРИПКО: Чув. Велиш, си чул дека гости имаме в град. Па, добро ни дошоле... Не се ни први, ни последни.

ШИШКО: Ама, велат, агиве, како да ги надушиле, па... Кој знае што може да биде... Поарно секој порано дома да си е... (Меѓу речениците зборовите што фрла искинати, со шепот, ги внесува внатре масичињата ги спушта кепенците).

ТРИПКО: Еј, Шишко, баш сакаш дома да си умреш. Ај добра ти ноќ. (Си отидува)

ШИШКО: Твоја подобра. (Заклучува со запален фенер в рака си отидува).

Седма појава

Трендо

ТРЕНДО: (откако сите се разотидуваат, доваѓа застанува пред аци-Трајковата порта). Слатка бозица, слатка-медена! Ајде Донке, Ајде, Ленче! (за

себе) Ајде да погодам која ќе излезе: Донче ли, Ленче ли. Донче, Ленче... Донче, Ленче... Донче...

Осма појава Трендо, Донка

ДОНКА: (излегува со канче в рака). Што, чо-Трендо?

ТРЕНДО: Ништо, погаѓам која ќе излезе.

ДОНКА: Ајде, наполни го грнајчево. (Му го подава канчето). На!

ТРЕНДО: Е, чекај де, да те погледам малце.

ДОНКА: Што ќе ме гледаш? Не су' кадро за гледање.

ТРЕНДО: Не си кадро, икона си. Убава, писана, како икона. икона за гледање и...

ДОНКА: Туго, туго, чо-Трендо-о-о! Не ти личи, стар си.

ТРЕНДО: Стар сум, мори Донке, туку знам што е младос' убавина. Ми е мерак да ве гледам така млади убави. Толку, ништо друго. (Го полни канчето гледајќи во Донка, не забележува дека бозата му се истура).

ДОНКА: (која се беше загледала негде). Што правиш, чо - Трендо, сета боза ти се истури!

ТРЕНДО: Уф, не видов, Донче! Додека ти гледаше во месечината, јас се загледав во една ѕвезда...

ДОНКА: Море, гледај, чо-Трендо да ја испразниш таа кофа.

ТРЕНДО: Право велиш, Донке, арен ум ми даваш: да ја продадам бозава, да спечалам вечера. Ај добра ти ноќ, Донке. Слатко да спиеш, слатко да сонуваш.

ДОНКА: Ај со здравје, чо-Трендо.

ТРЕНДО: (одејќ'и). Слатка бозица! Слатка-медена! Лади душа, слади гуша!

Девета појава Донка, Досе

ДОСЕ: (доваѓа). Донке!

ДОНКА: Што, Досе? Не си ти на шетање со ергените?

ДОСЕ: Бре, со тие залангури јас да шетам? Не се тие, ете, другари за мене. Мене ич не ми личи со нив да шетам: јас сум, ете, чорбациски син. Татко ми секој пат ми вели: „Досе, синко, немој со оние пурјаци да одиш, тие се сите расипани, од нив човечи не бидува. Немој со нив да се ујдисаш, зашто човек со какви ќе појде, таков ќе биде“. Ете, така ме учи татко.

ДОНКА: Така, така, Досе, арно те учи, слушај си го татка ти.

ДОСЕ: Донке, зошто, ете, Ленче не ја испи бозата?

ДОНКА: Па и' беше срам, Досе. За тоа ме замоли мене... А се лутиш ли, Досе, зашто јас ја испив бозата?

ДОСЕ: Не, туку, ете, се лутам, зашто таа не ја испи. А се лутам зашто се' игра, ете, до оној Бошко, а до мене ич не се фаќа.

ДОНКА: Не смее, Досе.

ДОСЕ: Зошто, од него ли се плаши?

ДОНКА: А, не, туку се плаши да не се разбере дека тебе те сака.

ДОСЕ: Мене...

ДОНКА: А-а, тебе. А до Бошка се фаќа само онака... колку да му замачка очи на светот, да заметне трага... Разбираш ли?

ДОСЕ: Разбирам, Донке, разбирам. Е, многу е гавол тоа Ленче! А велиш ме сака, а?

ДОНКА: На сто пати веќе сум ти кажала.

ДОСЕ: илјада, по илјада пати да ми кажеш, Донке, пак ќе ми биде мило. Кога ќе ми речеш: „Те сака, тебе те сака“, ми се чини ќе се растопам како восок на сонце, ете, од милина. А да е да ми го рече тоа таа сама.

ДОНКА: Би ти го рекла таа, Досе, туку се срамува.

ДОСЕ: Е, вистина... Ете мене ми е срам нејзе да и' речам. А ти зборува ли таа за мене?

ДОНКА: Зборува ли? Со мене за ништо друго не зборува, туку само за тебе.

ДОСЕ: За мене, жити младос'?

ДОНКА: Жими младос'! Се' за тебе мисли, дење ноќе, кога спие кога не спие.

ДОСЕ: кога спие...

ДОНКА: А – а, се' тебе те сонува.

ДОСЕ: Ме сонува? Вистина ли, жити младос', Донке?

ДОНКА: Во сонот се' твоето име го извикува. Колку пати така ќе ме разбуди! Како спиеме заедно...

ДОСЕ: и, Донке - е - е! –и – и!

ДОНКА: Што?

ДОСЕ: Со неа спиеш?

ДОНКА: Со неа. Та што?

ДОСЕ: Ништо, ете, така. и, блазе си ти, Донке! Ништо, ништо, кажувај.

ДОНКА: Ќе си легнеме заедно. Мене ми се спие, спие, а таа ми зборува за тебе, зборува, зборува, не ме остава да си заспијам. Зборува така, до ниедно време, додека не ја наваса сонот токму што сум си слатко заспала, ќе ме разбуди. Слушам „Досе, Досе, Досе!“

ДОСЕ: Досе, Досе, Досе! и-и-и! Вистина ли е, Донке?

ДОНКА: А-а, тоа вика во сонот.

ДОСЕ: и, да можам да ја чујам! Е да сум на твое место, Донке!

ДОНКА: А, да е така, не би те совувала толку. Туку да ти кажам уште. Ќе ја погледам, а што да видам: ја зграпчила пернацата, па ја гушка, бацува, гушка, бацува.

ДОСЕ: Ја бацува! Перницата!

ДОНКА: А-а, мисли ти си перницата, па те бацува.

ДОСЕ: Ме бацува. и-и!

ДОНКА: А-а, ама во сонот.

ДОСЕ: Сега јас да ти кажам, Донке. јас, ете, неа ја бацувам... и, да знаеш само колку пати...

ДОНКА: Ама на сон?

ДОСЕ: Па на сон, де. А онака, ете, на јаве...

ДОНКА: тоа ќе биде, Досе, на јаве...

ДОСЕ: и, еднаш само да ја бацам, па да умрам веднаш!

ДОНКА: Море, ако ја бациш еднаш, ќе сакаш, ете, сто години да живееш... Туку, многу се заборувавме. Треба да си одам, зашто ако ме побара ацијата! (Погледува на неговиот цеп).

ДОСЕ: Чекај малку, Донке, чекај. (и' подава кесиче). На, ова на Ленче, за здравоживо.

ДОНКА: Пак нешто за јадење?

ДОСЕ: Малце шеќерчиња, леблебии суво грозје.

ДОНКА: (за себе). Блазе си ти, Донке, блазе си ти, имаш цела ноќ да зобаш!
ДОСЕ: Што рече, Донке?
ДОНКА: Велам, колку ќе се израдува Ленче!
ДОСЕ: и-и, многу ли се радува, жити младос’!
ДОНКА: Многу. Ни кога била малечка, кога татко и’ донесувал ѓевреци од црква, не се радувала толку. Да видиш само со каков иштав ги јаде!
ДОСЕ: Толку ли ги сака, жити младос’?
ДОНКА: Не што ги сака толку, туку дека се од тебе. Кога ќе купиме од чаршија, ќе касне малце, онака... А од тебе, не може да се изнајаде да се насити, толку сладос’, што осеќа. Вели: „Шеќеров-Досевата уста, леблебиите – неговите образи, а сувото грозје - неговите очи“. додека јаде, се’ ти си и’ во устата, само вика : „Сладок Досе, сладок Досе, сладок Досе.“
ДОСЕ: и-и-и! Сладок Досе, сладок Досе, сладок Досе! и-и-и!
ДОНКА: Леле, пак се зазборував! (Поваѓа). Леле, ацијата...
ДОСЕ: Донке, чекај! Ќе речеш на Ленче...
ДОНКА: Што ќе речам?
ДОСЕ: Ќе речеш, ете, здравоживо од Досета... Многу да и’ се иоздравиш, многу.
ДОНКА: Многу, многу, два товара.
ДОСЕ: и, ете... да...
ДОНКА: Што?
ДОСЕ: и, ете, да ја... бациш еднаш...
ДОНКА: и, што било! Да ја бацам сто пати, ако сакаш.
ДОСЕ: Ама, ете, онака, како за мене...
ДОНКА: Арно, Досе, за тебе. Ај добра ти ноќ. Слатко да спиеш, Ленче да го сонуваш! (Си отидува).

Десета појава

Досе

ДОСЕ: Така, Донке! и, кога ќе можам сам... тоа ќе биде. Не ли ме сака толку! Веднаш ќе го пратам татка да ми ја сврши. Се’ бало-оро ќе се играм со неа. (Пее се врти во луда радост). Пандишпан, пандишпан, тара, тара-рара... А чекај ти, Бошко!

Единаеста појава

Досе, Бошко

БОШКО: (од далеку). Што, мене, ли нешто ми претиш, бре преклез!
ДОСЕ: Не, јас ништо... Јас само така си пеам, си се шетам.
БОШКО: Не смееш овде да шеташ. Да не сум те видел веќе во овој сокак, разбра ли?
ДОСЕ: Ја, зошто? Твој ли е сокакот?
БОШКО: Два петла на едно гумн не колваат, разбра ли? Толку само ти кажувам!
ДОСЕ: А, јас ќе кажам на татко ми!
БОШКО: Кажи на мајка ти, ако сакаш!
ДОСЕ: Татко ќе те каже на укумат!
БОШКО: Нека ме каже в Стамбол, ако сака! Ај стопи се одовде, да не те видам повеќе!

ДОСЕ: (и отидува). Ај ќе видиме, ќе видиме!

Дванаеста појава

Бошко, заптиите

(разгледува наоколу ослушнува. Се слушаат тешки стапки од чизми).
Деврии! (Се затскрива зад еден угол).

ЗАПТИИТЕ: (зловолни, намуртени, да би создавале паника, силно тропаат со чизмите по калдрмата гласно, реско се искашлуваат).

Тринаеста појава

Бошко

БОШКО: (откако тие поминуваат, излегува разгледува наоколу). Нема никој. Штама! (Се качува на седиштето преку сидот гледа во аци-Трајковата куќа). Ене ја на пенцере. (Мавта со рака ги затресува гранките). А, ме виде! Ми даде знак : Ќе излезе! (Слегнува застенува кај портата).

Четиринаеста појава

Бошко, Ленче

ЛЕНЧЕ: (излегува плашливо). Зошто ме викаш, Бошко? Ќе не види некој!

БОШКО: Нема никој, Ленче.

ЛЕНЧЕ: Месечината свети како ден, гледај.

БОШКО: А, не сум оца, не чекам Бајрам, та да гледам во месечината.

ЛЕНЧЕ: (ослушнува). Го слушаш ли, Бошко, славејчето како извива?

БОШКО: Море, не префрлај ме ти мене од рид на брег! Остави ги тие маславати, Ленче, славејчиња месечини. Твоето зборување ми е помило од славејчевото пеење. Доста мие само тебе да те слушам да те гледам, Ленче. (Воздивнува со силна желба). Е, уште да мажам да те... бацам!

ЛЕНЧЕ: Леле, Бошко!

БОШКО: Е, што?

ЛЕНЧЕ: Како што? Не ли ти реков: до венчање нема бацување.

БОШКО: Ама, кога не можам веќе... Тешко е...

ЛЕНЧЕ: Бре, тешко било! Што не ми е тешко мене?

БОШКО: Море тешко ти е тебе, туку ти таиш, не се издаваш... Е, мачка на грб паѓа ли?

ЛЕНЧЕ: А, ти? - Мачор! Му светнале очите како на мачор.

БОШКО: Како да не ми светат, Ленче кога тебе те гледам! Не можам само да те гледам така. Не мачи ме повеќе, Ленче!

ЛЕНЧЕ: Па јас не те мачам. Ај доста, Бошко, да не ме побара татко...

БОШКО: Чекај уште малце... Да знаеш, Ленче болен сум.

ЛЕНЧЕ: Па излекувај си се...

БОШКО: Само ти можеш.

ЛЕНЧЕ: Јас не сум ни еким, ни евзација, јас не продавам лекови.

БОШКО: Ако не дадеш со арно, со сила ќе те бацам!

ЛЕНЧЕ: Бре, ако смееш!

БОШКО: А, мислиш ми е страв? Сега...(Ја испружува во портата раката да ја прегрне, но таа вешто му се отима, втрчува му ја затвора пред носот).

ЛЕНЧЕ: (Од натре се смее придушено). Ја баци ли портата?

БОШКО: А, така ли ти?
ЛЕНЧЕ: Така, кога сакаш со сила!
БОШКО: Па кога не даваш со арно!
ЛЕНЧЕ: Ти се рекло: до венчање, нема бацување.
БОШКО: Која душа ќе истрае до венчање?
ЛЕНЧЕ: Е па, душо, трај, да видиш рај.
БОШКО: Море, ти немаш душа, кога ме мачиш вака. Ај излези, доста си се крила, криенка - миженка ли ќе играме?
ЛЕНЧЕ: А, да излезам, па да...
БОШКО: излези, де.
ЛЕНЧЕ: Само ако ми се заколнеш дека нејќеш...
БОШКО: Нејќам, жими ти!
ЛЕНЧЕ: Во мајка ти заколни се!
БОШКО: Жими мајка!
ЛЕНЧЕ: Е така. (излегува).
БОШКО: Слушај, Ленче, јас вака повеќе не можам, туку да се венчаме.
ЛЕНЧЕ: Е, а куќа? Нова куќа...
БОШКО: Зар ти нејќеш во стара куќа?
ЛЕНЧЕ: Не, Бошко, јас во колиба би ти дошла, туку татк...
БОШКО: Вистина... Не смеам ни да те побарам... Треба прво куќа да направам.
ЛЕНЧЕ: Треба да поиташ.
БОШКО: итам јас, Ленче, само не се стасува. Куса рака што се вели. Сиромаштија... Туку од човечка рака ништо не куртулисува. Дење ноќе ќе работам! Нешто веќе сум спечалил, нешто ќе земам на заем ќе почнам веднаш да сидам. Дограма сам ќе си направам најубава, за мерак, за тебе: таванот како дебранска резба, вратите амајлии, со мрсна боја
БОШКО: Колку побргу, толку поарно. Нека биде в недела.
ЛЕНЧЕ: В недела! Што зборувааш, Бошко. Зар ова е сипи, напиј се... Тешко, Бошко. Е, де, господ да ни е на помоќ, ама...
БОШКО: Знам, татко ти ќе го молиш. А мајка ти - таа е добра, умна жена...
ЛЕНЧЕ: А, за неа е лесно.
БОШКО: Преку неа со него ќе е полесно. јас ќе ја пратам мајка ми. Две мајки, безбели ќе надвијат еден татко.
ЛЕНЧЕ: Не верувам, Бошко. (Ослушнува песна). Еве ти ги другарите! Ај добра ти ноќ, Бошко! (Си отидува).
БОШКО: (низ процепот на вратата). Твоја подобра, Ленче! Така како што ти реков!

(Момците идат со песна).
*Сношти пројдов низ сокаци,
моме видов на чардаци,
каде стои, сонце грее,
кога збори, бисер лее!*
(Бошко момците).
*Сечи, моме, руси коси,
прави скала да се качам,
да ти видам бело лице,
бело лице, рудо грлице!*

Петнаеста појава

Бошко, момците

ПРВИОТ МОМОК: Ајде, Бошко, ене ги девриите во велешкион сокак, наваму идат.

БОШКО: Тји! Од една страва се препречиле старите, од друга се растрчале девриите.

ТРЕТИОТ МОМОК: За нас младите нема живот.

САНКО: Ќе има.

ПРВИОТ МОМОК: (го гледа Бошка занесен во прозорецот на Ленче). Да може човек, би преседел саноќ под нејзиното пенцере, само да и' ја гледа сенката на пердето...

БОШКО: Санко, викни ја, само... полека...

САНКО: (Почнува да пее сите по него, одејќи си полека).

*Темна магла, мамо, по полето,
мене тага, мамо, на срцето.
ил' ме жени, мамо, ил' ме убиј,
пуста младос', мамо, не се трпи:
не е вода, мамо, да претече,
не е огон, мамо, да прегори!*

(ЗАВЕСА)

ЧИН ВТОРИ

Гостинска соба во аџи-Трајковата куќа со миндерлаци, на нив перници. Во левиот агол во длабочината икона, покрај иконата на задниот ѕид слики од аџилак. Во средината уголемена аџи-Трајкова фотографија, султанова владинска слика низа мали фотографии и картички. Над нив серија слики Геновева. Десно големо огледало - во рамка ѕиден часовник. Лево близу до иконата долапче всидано шкавче, кое му служи како каса на аџи-Трајка.

Прва појава

Ленче

ЛЕНЧЕ: (седи замислена ја слуша Донка, која во другата соба пее)

Никнало, никнало, цвеќе шарено

во моми - во моминото пенџере

Дење го, дење го, мома вадеше,

ноќе го, ноќе го момче крадеше.

Еј гиди, еј гиди, беќар будала

не знаеш, не знаеш моме да љубиш

сал знаеш цвеќе да крадеш.

Донка, мене да ме развесели... А, мама! Сега веќе ќе се пресрамам!

Втора појава

Ленче, Велика

ВЕЛИКА: (влегува, се загледува во Ленче ја ниша тажно главата). Ленче, што ми правиш, чедо?..

ЛЕНЧЕ: Еве, мајко... ја слушам Донка како пее.

ВЕЛИКА: (воздивнува). Донка... Само таа што ќе пушти глас.. кога татко ти не е дома... да ја развесели куќава... инаку, се' карање плачење... Ти, пак, од некое време се' замислена нажалена... Не можам веќе да те гледам таква!

ЛЕНЧЕ: Мајко!

ВЕЛИКА: Не треба од мајка да криеш, чедо мое. Ти нешто таиш. имаш нешто во срцето онакво... што доваѓа во тие години... Кажи на мајка, душо. Мајка ќе ти помогне. Си фрлила мерак на некого, не ли?

ЛЕНЧЕ: Оф, мајко?

ВЕЛИКА: Па немој да се срамуваш. Не е тоа ништо лошо. Меракот во тие години сс развива како цвеќе во пролет. Туку од него може да се вене... Така многу ми венеш, цвеќе мое убаво. Мајка ќе ти побара лек, само ти кажи на мајка. На кого имаш мерак?

ЛЕНЧЕ: На... на... на...

ВЕЛИКА: Како гледам... нешто... на Бошка Еврин?

ЛЕНЧЕ: (и' паѓа на skut со глава на страна). Мајко! Слатка мајче!

ВЕЛИКА: (воздивнува). Е, ќерко, тоа не ти чини: не си одбрала арно.

ЛЕНЧЕ: Зошто, мајко, не ли е арен?

ВЕЛИКА: За арен, арен си е, туку татко ти... знаеш што ќе рече: не е од фамилија, сиромав е. При толку богаташки синови.

ЛЕНЧЕ: Само него си го сакам, мајко. тој мене... Денес, рече, ќе ја прати мајка му да ме побара.

ВЕЛИКА: Да те побара?

ЛЕНЧЕ: Треба веднаш да зборуваш со татка!

ВЕЛИКА: Ќе зборувам, ќерко, туку го знаеш каков е.

ЛЕНЧЕ: Знам, мајко, многу ми е страв... Туку пак верувам дека ти ќе го наговориш ќе го намолиш... Еве го иде. Зборувај веднаш, мајко. Речи му...

ВЕЛИКА: Ај сега, не учи ме ти мене. Знам како треба.

ЛЕНЧЕ: (ја прегрнува). Слатко мајче ле, никога не сум те молела како сега за ова! (излегува).

Трета појава Велика, Трајко

(со чибук бројаници во едната рака, со бастун босилок во другата, влегува).
Доваѓа ли некој да ме бара?

ВЕЛИКА: Те бараше оној... како го викаа...

ТРАЈКО: Митре абацијата?

ВЕЛИКА: А, Митре. Рече пак ќе дојде.

ТРАЈКО: Ќе дојде. Ќе дојде, да речам, сака-нејќе. (Го отклучува долапчето, вади од џепот фишек лири, орои, ги реди во долапчето, запишува во тефтер. За тоа време си зборува за себе гласно. Занесен во таа своја најпријатна работа, заборава на Велика, која молчејќи нестрпливо чека да сврши, па да започне разговор). Од Стојана Тимин - пет лири. Една, две, три, четири, пет. Од Сазда самарџијата - три лири. Една, две, три. Токму. Од Навка Липковски две лири. Една, две. Така синци мајчини. (Се свртува, се намуртува). А, овде си ти?!

ВЕЛИКА: Овде сум. имам нешто да зборувам со тебе.

ТРАЈКО: Што?

ВЕЛИКА: (ослушнува, погледнува кон вратата). Уф, ете го тој Митре.

ТРАЈКО: А, иде ли? Арно. Оди си сега, па кога ќе свршам со него работа, ќе ми кажеш што имаш.

ВЕЛИКА: Арно. (излегува).

Четврта појава Трајко

ТРАЈКО: (го заклучува бргу долапчето. Застанува пред иконата, се крсти со длабок поклони, шепоти молитви). Услиши молитву раба твојего, господи!.. Господи боже милостиви, услиши помилуј, помилуј, господи помилуј, господи помилуј... Амин!...

Петта појава Трајко, Митре

МИТРЕ: (влегува полека). Помози бог, аџија.

ТРАЈКО: Чек, чек, малце Митре! Да ја свршам молитвата. Услиши мја, господи, помилуј... (Се потихо шепоти).

МИТРЕ: (прави гест). „Море, ја знам јас твојата молитва!“

ТРАЈКО: Амин! (Се свртува). Е, сега... Бог ти помогол, Митре.

МИТРЕ: (воздивнува). Е, не помага, аџија.

ТРАЈКО: Па знаеш како се вели: „Помогни си сам, та Бог да ти помогне“.

МИТРЕ: Не можам, аџија, никако. Се мачам, се печам, ништо. Не стигнав да ти ја стокмам лихвата, аџија. Ќе те молам да ме почекаш уште некоја недела.

ТРАЈКО: Ама уште ли да те чекам? Што е тоа од тебе?

МИТРЕ: Па знаеш ли, аџија: полна куќа со деца, а работата слабо се плаќа... Занаеот ни удира назад: младите фатија да носат она... како го викаат... алавранга панталони.

ТРАЈКО: Знаам, Митре, туку знаам нешто друго: пиеш.

МИТРЕ: Па... така, фатив веќе да пијам, понекога.

ТРАЈКО: А тоа ич не ти чини. Вистина пиењето е, да речам, од бога благословено, во вангелијата пишува: „Винце возвеселува лице“, ама тоа кога се пие соред, по малце, како што рекол господ.

МИТРЕ: Така е, аџија, ама по малце се пие кога се пие од ќев, а јас, ако седнам да пијам, од мака, да заборавам... А ич в уста не клавам пиене...

ТРАЈКО: Е, тоа си е твоја работа... Само ти мене, да речам; лихвата да ми ја платиш. Ајде, уште две недели ти давам. По две недели од денес, да речам, да ми ја изброиш сета лихва, ама ни пара покусо, ни еден ден повеќе. Токму две недели од денес.

МИТРЕ: Арно, аџија, ќе гледам до тога да присоберам, ама ако нешто не стигнам...

ТРАЈКО: Нејкам веќе да чујам за тоа. Не биде ли како што реков, ќе те дадам, да речам, на суд, покуќнината со телали ќе ти ја продадам.

МИТРЕ: Аман, аџија, немој така: немој да ме сосипеш сосем, аџија.

ТРАЈКО: Ај, сега! Да свршине, Митре. Да видиме уште за лихва на лихвата.

МИТРЕ: Аман, аџија, немој веќе да ја качуваш.

ТРАЈКО: Е, што било работа. Не ли знаеш, водата стои, лихвата расте. Си расте таа со времето. Кога сакаш повеќе недели... Чекај да изесапам. (Смета на памет, шепоти броеви).

МИТРЕ: Аман, аџија, немој многу да качиш!

ТРАЈКО: Уште черек лира.

МИТРЕ: Многу е, аџија, многу е.

ТРАЈКО: Ај сега, не прави цева! Толку ти е. Тефтер со есап е ова, играчка не е!

МИТРЕ: Арно, ти колку ќе речеш... Проставај, аџија, седи со здравје.

ТРАЈКО: Ај со здравје! Уште две недели! Немој да заборамиш, да речам, во пиењето.

МИТРЕ: Не, аџија, ни во пиењето, ни во спиењето. (излегува).

Шеста појава

Трајко

ТРАЈКО: Ни во пиењето, ни во спиењето! Така, синко мајчин! (Го отклучува долапчето).

Седма појава

Трајко, Велика

ВЕЛИКА: (влегува). Што, си отиде оној човек?

ТРАЈКО: Си отиде, па што?

ВЕЛИКА: Едно кафе да му сваревме.

ТРАЈКО: А, му сварив јас кафе, да речам, саде кафе. (Пишува во тефтерот). На Митрета Докин уште черек лира лихва. Ете му го кафето. Нека му е на

здравје! (Го склопува тефтерот го заклучува во долапот). Е, сега да видиме што имаш да ми кажеш?

ВЕЛИКА: Па, нешто за Ленче.

ТРАЈКО: За Ленче?

Осма појава

Трајко, Велика, Мирса

МИРСА: (влегува брзо, задувана). Уф, ега нога скршила, ќе ви го скршам разговорот!

ВЕЛИКА: Е, Мирсо, седни.

МИРСА: Да седнам, туку кој знае што имате, што се вели, да си зборувате.

ТРАЈКО: Демек, тоа сакаш да знаеш. Седни, па ќе чуеш.

МИРСА: (седнува). Не сум дошла да слушам, туку да зборувам. имам нешто за Ленче...

ТРАЈКО: ти за Ленче?

МИРСА: Демек вие за неа сте зборувале?

ТРАЈКО: Само што почна оваа.

МИТРЕ: Е, ако си почнала, нека си настави.

ВЕЛИКА: Не... јас сакав онака...

МИРСА: А, онака! Насамо. Ако, ако! Ама тоа не е правина! Ти се' криеш од мене, како да сум некоја туѓа.

ВЕЛИКА: Јас не кријам...

МИРСА: Молчи, молчи! Уште имаш уста да се браниш: Не криеш, туку не кажуваш...

ТРАЈКО: Е, па ако крие, де! Се' ли тебе да ти се каже?

МИРСА: Така! ти ја браниш! ти нејзината страна ја држиш. Така, држи се за полата од жената. А сестрата? Кој ти ја бакари пак неа? Та, што дека сум ти сестра? Што дека сме, што се вели, на еден skut растеле едно млеко цицале?

ТРАЈКО: Ама што фрлаш толку крупни зборови за ништо?

МИРСА: За ништо? За ништо не ме слагате не ме прашувате – тоа било ништо! Како да сум некоја сокачка или не знам каква. Не ви е срам, да се засрамите!

ВЕЛИКА: Леле, Мирсо, немој така!

ТРАЈКО: Ама си дошла ли ти овде да се караш, да речам?

МИРСА: Ти кажав јас зошто сум дошла: имам да зборувам за Ленче.

ТРАЈКО: Е, ајде кажи.

МИРСА: Да ти кажам, да ти кажам, брате сладок, туку ми е жал не ќе те израдувам. Е, колку ми падна мака кога ми кажаа мене. Дури не ми се веруваше... Од неа да излезе такво нешто, од нашето Ленче.

ТРАЈКО: Ама што е тоа, што? Кажи еднаш, доста го завиткува.

МИРСА: Се сака, има љубовник!

ТРАЈКО: Што? (избувнува). Се сака? Со кого? Кој е тој?

МИРСА: Е, кој! Ми е срам дури да ти кажам!

ТРАЈКО: Кажи го кој е?

МИРСА: Никој ништо! Бошко Еврин!

ТРАЈКО: Што! Тој пурјак! Со него таа... ациска ќерка!... (На Велика). Вистина ли е тоа?

ВЕЛИКА: Вистина е... туку нема ништо лошо... Таа си има само мерак на него, онака... во срцето... а не нешто онака...

ТРАЈКО: Како: вака, онака.

МИРСА: Велиш само мерак во срцето... Ама меракот, што се вели, се излева од срце в лице. Се гледа тоа. Се исцилибрила како некоја кокона од бел свет. Ја гледам на оро; кога не е тој до неа, одвај ги мрда нозете, а дојде ли тој, се фати ли до неа, ќе се разигра како некоја ченгија, игра, што се вели, игра, игра, на земја не гази. После, толку пати ја виделе со него на месечина...

ТРАЈКО: Така! А, дајте ми ја вamu! (На Велика). Доведи ми ја веднаш.

ВЕЛИКА: Немој, Трајко, немој така.

МИРСА: Остави ја сега, брате. Со лошо, полошо ќе биде. Тепај ја кучката колку сакаш, што се вели, таа пак ќе појде на касапница да дрпне цигер. Ако сакаш да не оди, нарани ја.

ТРАЈКО: Не те разбирам.

МИРСА: Ќе ме разбереш. Седни слушај. Девојката веќе ни стасала...

ТРАЈКО: Како стасала? Мала е таа уште. Колку години има?

МИРСА: Не се гледаат само години. По некое дрвце порано узрева. Така нашето Ленче, стасало пред време. Затоа треба со време да го мажиме. Што се вели зборот: „Врзана козица, мирна горица“.

ТРАЈКО: Па јас не сум мислил за мажење.

МИРСА: Е, ти не си мислил, ама таа... ако ја оставиш така, ќе ја земе ѓаволот, што се вели, ќе и' пукне глас, па после не ќе можеш да ја омажиш... Затоа гледај сега веднаш. Токму има еден арен к'смет: Чорбаџи Стојко пуштил збор дека ја сака за Досета.

ТРАЈКО: Чорбаџи Стојко?

ВЕЛИКА: За Досета?

ТРАЈКО: Вистина, чорбаџи Стојко е од најбогатите луѓе во градот.

ВЕЛИКА: Ама син му е од најбудалите.

МИРСА: Малце е будалинка, ама пак е поарен од оној пурјак.

ВЕЛИКА: Зошто поарен?

МИРСА: Зашто е побогат. Зашто е од куќа, од фамилија.

ВЕЛИКА: Пак оној Бошко е поарен.

МИРСА: Да не сакаш за него да ја дадеме? Во каква куќа да ја пуштиме? Во плевна. Со кого да се засватиме? Со Евра парталката. Јас поарно од вас би се одредила, отколку со неа да се засватам!

ТРАЈКО: Оставете тоа што не бива. Да видиме со чорбаџи Стојко...

МИРСА: Може веднаш да биде работата. Се до тебе стои. Ако сакаш...

ТРАЈКО: Ама, јас, сакам нејкам... Не знам ни сам...

МИРСА: Треба да знаеш. Зашто може после ти да сакаш, тој да нејќе. Ако чуе што се зборува за Ленче... А сега треба само еден збор да се каже. Да одам веднаш? (Напрегнато чека одговор).

ТРАЈКО: (по долго двоумење). Оди!

ВЕЛИКА: Леле, Трајко!

МИРСА: Така те сакам, брату-у-у! (Бргу излегува, погледнувајќи ја Велика победнички).

Девета појава

Трајко, Велика

ВЕЛИКА: Леле, Трајко, што е ова што правиш!

ТРАЈКО: Јас што правам! А таа, ќерка ти?

ВЕЛИКА: Па таа, како секоја девојка.

ТРАЈКО: Не, не смее таа да биде како секоја. Таа е ациска ќерка.

ВЕЛИКА: Ациска, калајциска, - девојка во тие години не може да си нема мерак во срцето.

ТРАЈКО: Мерак. Море, би и' го искубал јас тој мерак, да речам, со срцето заедно. Мерак! на кого? На еден пурјак!

ВЕЛИКА: Каков да е, за неа си е арен. Нели си го бендисала? А оној Досе, нејке ни да го види.

ТРАЈКО: Ако. Колцина се зеле така... па пак си живеат. А меракот не може да вирее во немаштината како цвеќе во мраз. Кога ќе нема ни мед ни леб, ќе го снема меракот уште во медениот месец.

ВЕЛИКА: Ама тој ич не е спроти неа. не ли ја чу сестра ти, сама вели дека е будала.

ТРАЈКО: Е, ако бил малце тевеќелија, та.. Па господ, да речам, не дава две добра на едно место: ем пари, ем памет. Таму малку скусил од памет, ама пари многу дал. Многу.

ВЕЛИКА: Не треба само пари да гледаш. За нашето Ленче треба момче онака... убаво, младо.

ТРАЈКО: Младоста убавината се, да речам, за време. Ете, ти беше некога млада, убава. А сега? Погледај се да се видиш каква си.

ВЕЛИКА: Арно, арно. А се гледаш ти?

ТРАЈКО: Па... јас сум остарел малце...

ВЕЛИКА: Остави тоа, Трајко. Туку да трчам по Мирса, да се врати.

ТРАЈКО: Не. Тоа е свршено. Ајде кажи и' на ќерка ти, како што е ред. Јас ќе се вратам веднаш. (Отидува).

Десета појава

Велика, Ленче

ЛЕНЧЕ: (влегува). Мајко!

ВЕЛИКА: Оф, ќерко.

ЛЕНЧЕ: Не ме дава?

ВЕЛИКА: Те дава.. За друг... за оној... Досе.

ЛЕНЧЕ: (солзи ја обливаат). Леле! За него! За тој... Не! Не давај ме, мајко! Оди, мајко, зборувај му!

ВЕЛИКА: Му зборував.

ЛЕНЧЕ: Оди пак! Гледај како знаеш, златна мајко! Бргу дури не излегол!

ВЕЛИКА: Оф, јас сирота! (излегува).

Единаеста појава

Ленче

ЛЕНЧЕ: Оф леле, леле! (Силно липање и' го задушува гласот. Ја вовира главата во перница на миндерот).

Дванаеста појава

Ленче, Донка

ДОНКА: (влегува). Ленче!

ЛЕНЧЕ: Донке, сестро, да знаеш што ме најде!

ДОНКА: Знам, сестро! (Ја прегрнува). Ленче прости ми, Ленче.

ЛЕНЧЕ: Што да ти простам, Донке, што си ми ти крива.
ДОНКА: Крива сум ти, сестро, многу сум ти крива!
ЛЕНЧЕ: Зошто?
ДОНКА: Оф, тешко ми е да ти кажам, Ленче.
ЛЕНЧЕ: Кажи, Донке.
ДОНКА: Јас го лажев оној мунѓул Досе... Тој секоја вечер ми даваше по нешто за јадење: шеќерчиња, леблебии, суво грозје... за тебе.
ЛЕНЧЕ: ти си земала?
ДОНКА: Земав, раката да ми се исуши, го лажев дека ти примаш, а сама се јадев, ала да ме изеде троглава!
ЛЕНЧЕ: Оф, Донке, зошто...
ДОНКА: Само за јадење, само од пушта лакомос'. Таква сум изешлива, болка да ме изеде, дрчна. Само за јадење сум мислила, а за ништо друго. За тоа го лажев тој межбун дека ти го сакаш...
ЛЕНЧЕ: Леле, Донке, Донке!
ДОНКА: Оф, леле, што сум ти направила! Кори ме, сестро, карај ме, многу сум ти згрешила. (Плаче силно).
ЛЕНЧЕ: Не си знаела, Донке, не си сакала! Молчи, сестро, не плачи! (Ја бацува).
ДОНКА: Ленче, сестро, колку си арна!
ЛЕНЧЕ: Оф, Донке, зошто ми е животот! Ќе се убијам, Донке! Сода ќе испијам.
ДОНКА: Гори многу, сестро!
ЛЕНЧЕ: Ќе рипнам од балкон!
ДОНКА: Високо е.
ЛЕНЧЕ: Ќе рипнам в бунар!
ДОНКА: Длабоко е... Јас да сум на твоето место, нешто друго би направила.
ЛЕНЧЕ: Што?
ДОНКА: Би побегнала!
ЛЕНЧЕ: Мислиш тоа е полесно?
ДОНКА: Само ако сакаш, тој ако сака.
ЛЕНЧЕ: Тој... А татко, мајка?
ДОНКА: Оставај ги нив. Размисли за тоа, Ленче. Размисли убаво, сестро. Ќе те оставам. Насаму поарно се мисли. (излегува)

Тринаеста појава

Ленче

ЛЕНЧЕ: Да бегам! Бегалка!... Да поругам татко мајка. Леле, што да правам? (Плаче.)

Четрнаеста појава

Ленче, Велика

ВЕЛИКА: Леле, само плаче. Немој, Ленче, немој, чедо, очите во солзи ќе ти истечат.

ЛЕНЧЕ: Не, змии ќе ги испијат во гробот!

ВЕЛИКА: Леле, што е тоа што зборуваш!

ЛЕНЧЕ: Ќе ти умрам, мајко, ќе ти умрам.

ВЕЛИКА: Не, душо мајкина, не!

ЛЕНЧЕ: Ќе ти умрам! На место венци, крст ќе ми целиваш!
ВЕЛИКА: Леле, леле, Ленче, греота е така... Не ти е жал за мајка?
ЛЕНЧЕ: А тебе, мајко? Што не ме браниш? Брани ме, мајко!
ВЕЛИКА: Кога не можам, чедо мајкино! Така ти било писано, божја воља!
ЛЕНЧЕ: Зар таткова волја е божја волја?
ВЕЛИКА: Не знам, ќерко, така останало од стари: татко да се слуша.
ЛЕНЧЕ: Јас сама...
ВЕЛИКА: Немој, Ленче, немој чедо, само ќе го налутиш.

Петнаеста појава Ленче, Велика, Трајко

ТРАЈКО: (влегува). Што е тоа, сте курдисале, да речам, лаф муабет, а не гледате да се готвите.
ВЕЛИКА: Па...
ЛЕНЧЕ: Татко...
ТРАЈКО: Што.
ЛЕНЧЕ: Сакам да те молам нешто.
ТРАЈКО: Што? (Пауза) Е ајде де! Кажи!
ЛЕНЧЕ: За... моето... свршување...
ТРАЈКО: (избувнува). Што, за тоа! Девојка да зборува за свое свршување со својот татко! Зар имаш уста за тоа да зборуваш? имаш ли, да речам, срам да се засрамиш? Каде ти е образот? Пфу, резилак!
ВЕЛИКА: Ама, Трајко...
ТРАЈКО: Со тебе сега не зборувам!
ЛЕНЧЕ: Ама, татко...
ТРАЈКО: А тебе повеќе нејќам да те чујам! Што имаш ти за тоа мене да ми зборуваш!
ЛЕНЧЕ: Ама, јас мислам...
ТРАЈКО: Нема што ти да мислиш! има, да речам, кој да мисли за тоа.
ЛЕНЧЕ: Знам, тате, дека ти мислиш за мене... туку за ова... треба мене да ме прашаш.
ТРАЈКО: Што, тебе да те прашам? Од тебе ум да земам? Ти мене ќе ме учиш!
ЛЕНЧЕ: Јас само...
ТРАЈКО: Доста! Збери го тој јазик, зарем ако го пуштиш уште малку, ќе ти го искубам на кучиња ќе го фрлам.
ВЕЛИКА: Леле, Трајко!
ЛЕНЧЕ: Па јас уште не сум прозборувала, татко, уште ништо не сум ти кажала!
ТРАЈКО: Не треба да ми кажеш. Знам што ќе ми кажеш. Ќе биде како јас што кажав. Савршено е тоа. Јас дадов збор. Ај сега оди зготви се, па кога ќе дојде свекор ти, за нишан, да излезеш весела насмеана, како што прилега на аџиска ќерка. Ајде оди!
ЛЕНЧЕ: (излегува липајќи). Оф, леле!

Шеснаеста појава Велика, Трајко

ВЕЛИКА: Да излезе весела насмеана? Ова ти е, божем оној.. грлофон, па да го курдисаш како сакаш, а не човечко срце.

ТРАЈКО: Човечко срце поарно се курдисува, да речам,и од грлофон од сат.

ВЕЛИКА: Срце е тоа, осеќа... Ако го стегнеш повеќе, ќе препукне.

ТРАЈКО: Да ти пукне да ти тресне! Ти ли мене ќе ми мадруваш. За кокошка поење за жена мадрување, да речам, не е.

ВЕЛИКА: Јас не мадрувам, туку ти... Ова што го правиш ти, ич не е умно, не е арно. ако не се тргнеш, на лошо ќе излезе.

ТРАЈКО: Ај занеми! Немој да ми кобиш овде, да речам, како утка.

ВЕЛИКА: Не луте се, Трајко, не викај, туку размисли малце: девојчето може на животот да си посегне...

ТРАЈКО: А, со тоа ли ќе ме плашиш? ич не архи збор за тоа!

Седумнаеста појава

Трајко, Велика, Евра

ЕВРА: (влегува бојазливо). Помози бог...

ТРАЈКО: (промрморува нешто што не личи на поздрав ја свртува главата).

ВЕЛИКА: Добро ти Бог дал, Евро. Повели, седни...

ЕВРА: Како сте, што правите?

ВЕЛИКА: Арни сме, сполај богу. Вие како сте?

ЕВРА: Арни. (Долга, мачна пауза). Вие се чудите: јас во вашата куќа...

ВЕЛИКА: Зашто, Евро, нашата куќа е за секого отворена.

ЕВРА: јас така мислам. Си имате ќерка, да ви е жива, за мажење... А на девојкина врата, се вели, секој има право да почука.

ТРАЈКО: Како си можела да помислиш за тоа?

ЕВРА: Зашто, аџија?

ТРАЈКО: Уште прашуваш! Каде е вашата куќа, а каде е нашата!

ЕВРА: Малку се далеку, туку пак се на земјата обете.

ТРАЈКО: На земјата, туку далеку како од земјата до небото. Што сме ние, а што сте вие!

ЕВРА: Па ние сме луѓе.

ТРАЈКО: има луѓе луѓе. Секој да си бара она што е за него, што му, да речам, прилега.

ЕВРА: Јас мислам, син ми прилега за ќерка ви: млад, здрав, убав како...

ТРАЈКО: Е,е! Така џамбазите ги фалат на пазар атовите магарината. А кога се зборува за човек, се прашува, да речам, од каква фамилија е, што има.

ЕВРА: Син ми со тоа не може да се пофали. Татко му беше сиромав.

ТРАЈКО: Крпач!

ЕВРА: Крпач, ама чесен, домаќин.

ТРАЈКО: Е, е, сега ќе почнеш него да ми го фалиш.

ЕВРА: Син ми можам да си го фалам: си има златна алка на рака, занает. Вреден е, умен, работи, печали. Сега бргу куќа ќе направи.

ТРАЈКО: Е, да бива пилав со лав.

ЕВРА: Не со лав. Си има пари, си спечалил тој.

ТРАЈКО: А - а, лесно се печалат, пустите!

ЕВРА: Не лесно, со маќа, со пот. Занаетот му е арен.

ТРАЈКО: Занает куќа одвај рани, а камо ли куќа да направи.

ЕВРА: Јас знаев, ација, дека не ќе ми веруваш, затоа ги донесов парите. (Вади од заврзани крпчиња неколку златници). Еве. Овие се лири, седум, а овие - вранги, дванаесет.

ТРАЈКО: Тие ли се сите пари? Бре, бре! Со тие пари син ти ќе направи куќа како оној во песната: „Куќа на три ката, тркало на врата, мешечки влагаш, грбечки излагаш“. Хе-хе-хе!

ВЕЛИКА: Немој, Трајко, греота е...

ТРАЈКО: А оваа? Како не и' е срам да... Фали ме, усто, оти ќе те раскинам!

ЕВРА: (ги голта солзите). Ми е срам, ација. Сега би да зине земјата, да ме голтне, та да не го голтам овој срам!

ТРАЈКО: Никој не те тера.

ЕВРА: Син ми... Фрлил мерак на неа, па...

ТРАЈКО: Тој! Тој да фрли мерак на ациска ќерка, тој...

ЕВРА: Го учам: „Остави се, синко, од тој мерак, не е таа за тебе“...

ТРАЈКО: Не! Тој не е за неа! Тој...

ЕВРА: Така, де... Арно ама, ми вели: „Ја таа, ја никоја друга“.

ТРАЈКО: А јас велам, секој да си ги пушти нозете колку му е чергата. Толку, не треба повеќе зборување!

ЕВРА: Не лути се, ација, со сила убавина не бидува. Ако сум прозборувала, ништо лошо не сум сторила.

ВЕЛИКА: Така е, Евро, имаш право.

ТРАЈКО: Рековме, секој има право да почука на девојкина врата, туку пак човек треба да гледа каде ќе почука. (Зајадливо). А ти требаше да почукаш на подолна врата!

ЕВРА: (станува, се исправува, спокојно достоинствено, со тон на советување). Е, ација, секако иде: од високо човек може да слезе надолу, а оздола може да се искачи. Веков е како тркало, не стои на едно место. Проставајте, седете со здравје. (Си отидува).

Осумнаеста појава

Трајко, Велика

ВЕЛИКА: (испраќајќи ја до вратата). Со здравје, сестро, проставај ти.

ТРАЈКО: Пурјаци без срам без образ! Тие да ја побараат ќерка ми! Што знаела таа, парталката! Тркало, искачување... Син и' нејзин ќе се искачил. Ќе се качи тој - на бесилка!

ВЕЛИКА: (се враќа). Леле, Трајко, што зборуваш!

ТРАЈКО: Така поминуваат такви: јали в апсана, јали сургун, јали ќе фати пустина в планина.

ВЕЛИКА: Детето не е од тие... Си ја гледа работата.

ТРАЈКО: А! Тие под една работа кријат друга. Не биди како ќора кокошка. Погледај го ти само како го носи фесот, каков му е одот, погледот. остави се' друго, само ова што смее да ја побара ќерка ми! А таа, кучка... ти, како мајка, да отвориш очи, да размислиш, да покараш, да поучиш! Такви куќа не отвораат, туку затвораат. Еден ден ќе дојде она: „Се мажила мома, да не седи дома“.

ВЕЛИКА: (ослушнува гледа надвор). Леле, ене го чорбаци Стојко!

ТРАЈКО: А, иде ли? Е, сега гледај за него кафе да не заборавиш!

Деветнаеста појава

Трајко, Велика, Стојко

СТОЈКО: (влегува, се ракува). Помози бог!

ВЕЛИКА: Дал бог добро... Повели!...

ТРАЈКО: Добро ми дојде, чорбаци Стојко! Бујрум, седни овде до мене. А така!

СТОЈКО: Па како сте ми вие?

ВЕЛИКА: Па, сполај на господа, арно. А вие?

СТОЈКО: Сполај на бога, ние сме арно. Како ми поминуваш ти, ација?

ТРАЈКО: Па со милоста божја арно, чорбаци Стојко. Ете, си ги бројам везден, да речам, бројаниците деновите.

СТОЈКО: Е, уште многу ќе ги броиш, ишала, уште многу.

ТРАЈКО: А, прикрај се веќе, комај на прикрајка. Туку уште ќерка ми да је удомам, па ако сакаат, веднаш нека се прекинат.

СТОЈКО: А, не, ација. Ќерка ќе удомиш, па внуче ќе чекаш, па друго ќе дочекаш, па трето, ишала. Така е, Велике?

ВЕЛИКА: Па тоа е во божја рака, а господ, сполај му, не прашува ни кога дава, ни кога зема.

Дваеста појава

Трајко, Стојко, Велика, Ленче

ЛЕНЧЕ: (влегува полека со послужавник).

СТОЈКО: Така е. Право има Велика.

ТРАЈКО: Раѓањето умирањето е во божја рака. Ама за се' друго треба таткото да гледа. На прво место за венчање, зашто човек еднаш се раѓа, еднаш умира, еднаш треба да се венча.

СТОЈКО: Така е.

ЛЕНЧЕ: (го послужува со слатко, прво Стојка па Трајка). Повели.

ВЕЛИКА: Добро си дошол, чорбаци Стојко.

СТОЈКО: (земајќи да се послужи). Да си ми жива! Ај добро сум нашол. (Зема слатко пие вода).

СИТЕ: На здравје!

СТОЈКО: Здравје да имате!

ЛЕНЧЕ: (излегува).

Дваесет прва појава

Трајко, Стојко, Велика

СТОЈКО: Е, што имате ќерка, господ да ви ја поживи!

ВЕЛИКА: Амин! тебе да ти е жив син ти.

ТРАЈКО: Ама ти имаш син, чорбаци Стојко! Мирен, кроток, се гледа дека е чорбациски син, од домаќинска куќа. Не е, да речам, како оние пурјачки залангури.

СТОЈКО: Зошто го учам везден: „Досе синко. Ако појдеш по крив пат, во моја куќа место за тебе ќе нема. Јас се' за тебе се мачам, да те направам човек. Дал господ имот, имот. Се' тоа тебе ќе ти остане, твое ќе биде.

ТРАЈКО: Така, човек, да речам, во грбот не може да понесе. Секој татко за својата челада работи живее. А кога ќе умре човек, гледа да им остави поарен живот.

СТОЈКО: Така е, аџија. Не зборуваш, туку вангелија поеш. Е, ете што ти чини човек аџија да биде во својата куќа да дочекува владика!

ТРАЈКО: (со поклон со рака на градите). Да му ја имаме молитвата!

ВЕЛИКА: Да видам кафето... (излегува).

Дваесет втора појава

Трајко, Стојко

ТРАЈКО: Послатко! Па како ти оди работата, чорбаџи Стојко?

СТОЈКО: Греота е од бога да се поплачам, аџија, арно. Сега ќе фатам да си носам стока направо од Солун.

ТРАЈКО: А, така те сакам, де! Зашто да им ги полниш чекмеџињата на скопските болтаџии?

СТОЈКО: Што велиш, аџија, ние имаме чекмеџиња.

ТРАЈКО: Велиш, стока од Солун. Гледам, дуќанот ти е полн: не можеш да поминеш од вреќи сандаци.

СТОЈКО: Тесно ми е.

ТРАЈКО: Тесно.

СТОЈКО: Комшијата мој, Санде, ќе даде фалименто.

ТРАЈКО: Бре?

СТОЈКО: Многу е заборчен. А вамо слаб е со капетал.

ТРАЈКО: Слаб.

СТОЈКО: Ќе му се распродава се'. Јас ќе му го земам дуќанот. Ќе го урнам сидот, така ќе си го раширам мојот.

ТРАЈКО: Е, убаво ќе ти биде така.

Дваесет трета појава

Трајко, Стојко, Велика, Ленче

(Велика и Ленче влегуваат)

СТОЈКО: Па напролет, со бога напред, куќа нова ќе сидам. Луѓето се умножуваат: син ќе женам, па внучиња ќе дојдат...

ТРАЈКО: ишала, ишала! Со помоќта со милоста господова, се напредџа да ти оди, чорбаџи Стојко...

ЛЕНЧЕ: (послужува со кафе излегува, Велика по неа).

Дваесет четврта појава

Трајко, Стојко

СТОЈКО: А ти, аџија, како твојата работа? Токму како за аџија! за тебе арно, на луѓето им правиш добрина. А се виде некој на зорт, трчај кај аџијата.

ТРАЈКО: Така, туку пак аџијата, да речам, не им чини. Се им е многу лихвата. Комитациите ги подбуцнуваат: „Не давајте“! мене ми порачуваат: „Од толку толку лихва повеќе да не земаш“. А од друга страна: „Ќе дадеш толку толку за комитетот... Само за нив да работи човек! им се чудам на некои од чаршијата што одат со нив! Што не си ја гледаат работата...

СТОЈКО: Велат, баш за работата наша, за трговците не чинело ова... А знаеш, има дури Турци што сакаат да се промени... младотурци...

ТРАЈКО: А, младотурци... фукари аџамии, училие, недоучилие, негде по бел свет. Јас се држам со старотурците... арно ми оди работата... Па за тоа ми

порачаа... Уште малку ќе фатат да ми повелаат што да јадам колку да спијам. Туку нека ми е жив мене Екрем-ага. Царот има долга рака.

СТОЈКО: Ќе му ја скуселе, велат. Султанот не продавал на европските банкири кумпании. Ќе не излапаат како јагули ситните риби: не можеме да издржиме со нив конкуренција. Остава што пропаѓаат занаетчиите послаби трговци, туку луѓе со голем капетал... Банката дава со мала лихва, туку мрежата и' е широка, та на крупно лови. крупни се заплеткуваат во неа. А кај тебе се' помалку идат, нели?

ТРАЈКО: Помалку.

СТОЈКО: понесаглам. Порано се знаеше за секого на колку стои, до кога ќе стои. А сега, одеднаш туку се стркалал човекот оголгол... На Димка Саздовски си му дал, слушам, многу пари?

ТРАЈКО: Па... многу... Туку тој е, да речам, даб.

СТОЈКО: Даб, туку влегол црвецот... тој...

ТРАЈКО: Па, да... онади... има тој куќи, магази...

СТОЈКО: има ниви лозја. Туку се тоа ќе биде малку, колку борчови имал.

ТРАЈКО: Бре? Ќе има нешто: од некое време ми ја забава лихвата.

СТОЈКО: Гледај веднаш, да не ти изгори лихвата сосе главата.

ТРАЈКО: Арно што ми кажа, чорбаци Стојко... Не се малку пари... Голема добрина ми стори!

СТОЈКО: Е, па за тебе јас, аџија...

Дваесет пета појава

Трајко, Стојко, Велика, Мирса

МИРСА: (влегува задувана). А, дошол чорбаци Стојко!

СТОЈКО: Е, каде си ти, Мирсо?

МИРСА: Прощтавај, чорбаци Стојко, ме врати снашка Евка за еден збор, па уште еден, па уште еден...

СТОЈКО: Е, зборовите, ти се како црешни, на еден десет ќе се нафаќаат.

МИРСА: А вие, белки свршивте работата без мене.

СТОЈКО: А, не. Јас те чекам тебе.

МИРСА: Е, па ако е до мене, веднаш ќе ја свршиме работата. Многу зборување не треба. Ти, чорбаци Стојко, имаш син за женење.

СТОЈКО: Така.

МИРСА: А, ти, брате, ќерка за мажење.

ТРАЈКО: Така.

МИРСА: Колку за девојката, ич не треба зборување, мана си нема, па со сто очи да ја гледаш. А на момчето чето не му треба фалење. Како да се родени едно за друго.

СТОЈКО: Така. За тоа толку си се сакаат.

ТРАЈКО: Кој?

СТОЈКО: Па мој Досе со твоето Ленче.

ТРАЈКО: Се сакаат?

МИРСА: (му дава знак со мимика). А-а, се сакаат...

СТОЈКО: Сега, аџија, твој збор чекам. ти, Велике, што ќе кажеш за дарови, за од женска страна...

ВЕЛИКА: Па, се знае за дарот, спроти куќата... бовчалаци, едно, друго, треќо... се'. Како што прилега на аџиска ќерка.

ТРАЈКО: спроти вашата куќа.

МИРСА: Така. За мене едни кондури стифалети роганлии, јали од видело, со високи топуци, што сум трчала толку... Туку за даровите после да зборуваме. Сега речете аирлија нека е!

ТРАЈКО: Аирлија!

СТОЈКО: Аирлија! Да се исцеливаме! (Се прегрнува со Трајко, се ракува со Велика со Мирса). Нека ни е честито, сваќе!

ВЕЛИКА: Амин, свате.

МИРСА: Честито, свате вековито!

ТРАЈКО: (вика). Ленче, Ленче! Брго вамо! Бре, чорбаци Стојко, на господа ќе му е мило нашите куќи да се ородат!

МИРСА: Така. Најдомаќинската најчорбациската куќа во градот!

СТОЈКО: Е, што ќе направиме свадба! Ќе се чуди цело Куманово!

Дваесет шеста појава

Трајко, Стојко, Велика, Мирса, Ленче

ЛЕНЧЕ: (влегува, одвај го крие очајанието).

ТРАЈКО: Целивај рака, ќерко, на свекор ти.

СТОЈКО: Да си ми жива, ќерко. (и' подава златник). Од мене дар, од бога здравје! А к'сет во мојата куќа ќе најдеш к'сет ќе ми внесеш во куќата. А сега проштавајте, да одам веднаш дома да ги израдувам. Ај седете ми со здравје! (излегува).

ТРАЈКО: Со здравје, сват Стојко!

ВЕЛИКА: Со здравје...

МИРСА: Здраво живо на сите дома, на сваќа Цена, на...

(Сите го испраќаат продолжувајќи да говорат).

Дваесет седма појава

Ленче

ЛЕНЧЕ: (како останува сама, солзите и' бликнуваат сета задржувана болка провалува во конвулсивен плач). Оф, леле!...

Дваесет осма појава

Ленче, Донка

ДОНКА: (и' притрчува). Ленче, сестро!

ЛЕНЧЕ: Донке, ме свршија, Донке!

ДОНКА: Ако те свршиле, та не е се' свршено! (Гледа низ прозорецот, водејќи ја неа натамо). Ене го Бошко!

ЛЕНЧЕ: Бошко! (Надвор веќе почнале оро се слушаат „тупанчиња“).

ДОНКА: Сите играат, тој се одделил сам. Право вамо гледа. Боже како е нажален!

ЛЕНЧЕ: налутен! (Се тргнува од прозорецот).

ДОНКА: Треба да ја разбрал работата. Ела, Ленче, да видиш како жално гледа.

ЛЕНЧЕ: Не, Донке, ако го погледам повеќе, ќе рипнам од пенцере.

ДОНКА: Тој би те дочекал на раце.

Дваесет девета појава
Ленче, Донка, Трајко, Мирса, Велика

ТРАЈКО: Ај, Донке, на твоја глава!
МИРСА: Да ти се врати, Донке, оваа радос'!
ДОНКА: (за себе). Не дај ми, боже, таква радос'!
ТРАЈКО: (На Ленче). А ти што си таква, да речам, како гемии да ти пропаднале?
ВЕЛИКА: Остави го сега девојчето!
ТРАЈКО: Како да ја оставам? Не ја гледаш каква е? А треба да е весела, да се радува.
МИРСА: Па таа се радува, туку жали... Не знаеш ти како се жали за моминско време, за оро за песна, за другачки...
ТРАЈКО: За тоа ли е? Ајде викнете ги другачките, нека си попеат, нека си поиграат оро. Ајде, Донке, збери ги сите од орото!
ДОНКА: Сега! (излегува, по неа Мирса и Трајко).

Триеста појава
Ленче, Велика

ЛЕНЧЕ: (пак се расплачува). Мајко, леле, мајко!
ВЕЛИКА: Молчи ми, чедо, немој така!
ЛЕНЧЕ: Оф, мајко, не можам... Срцето ќе ми препукне.
ВЕЛИКА: Не, ќерко, срцето е потврдо од дрво од камен. Доста, не плачи, избриши ги солзите. Еве ги другачките, не бива да те видат таква, ќе ти се смеат.
ЛЕНЧЕ: Тие така ќе ми се смеат... Оф, мајко, ќе умрам од срам од жал!
ВЕЛИКА: Ќе трпиш, ќерко, ќе помине тоа се! избриши ги солзите! (Ја брише сама).

Триесет прва појава
Ленче, Велика, Донка со девојките

(кои влегуваат брзо шумно, викајќи уште однадвор). Честито! Честито!
ПРВАТА ДЕВОЈКА: Леле, Ленче, блазе си ти!
ВТОРАТА ДЕВОЈКА: Во каква куќа ќе влезеш!
ТРЕТАТА ДЕВОЈКА: какво момче ќе земеш!
ЧЕТВРТАТА ДЕВОЈКА: Досе... (иронични погледи осмевнувања).
ПЕТАТА ДЕВОЈКА: (тихо). А Бошко?
ДОНКА: (ги пресечува со погледот).
МИРСА: (од вратата). Ајде, девојчињата, запејте, заиграјте!
ДЕВОЈКИТЕ: (пеат).
*Викни, девојко, заплачи,
не ли ти жалба, девојко,
за девојачко одење
за девојачко носење,
за девојачко играње,
за мили твои другачки.*
ЛЕНЧЕ: (се' повеќе липа).
МИРСА: Ајде заиграјте, девојчиња!

ДЕВОЈКИТЕ: Оро, оро! Ајде, Ленче! (Сите се фаќаат играат пеејќи).

*Садила Тинка босилек
на мермер плочи шарена,
не и' изникна босилек,
туку изникна џунџуле.*

*Викнала Тинка да плаче:
„Оф, леле, божје, до бога!
Не ми изникна босилек,
туку изникна џунџуле“!*

ЛЕНЧЕ: (се пушта од орот, паѓа на миндерот липајќи). Оф, не можам...
Нозете ми се пресекоа... Оф, леле, леле! (Девојките се стрчуваат околу неа да ја тешат, Донка е меѓу нив прва.)

ДОНКА: Ленче!

(ЗАВЕСА)

ЧИН ТРЕТИ

Сцената како во првиот чин. Вечерно време. Пред Шишковата меана седат пијат ракија со чаши од тенеке Митре, Трипко, Манас Петко.

Прва појава

Митре, Трипко, Манас, Петко

МИТРЕ: (воздивнува од тешка мака). А, живот! Зашто живеам? Зашто работам, зашто се мачам?

ТРИПКО: Прашај го аџи-Трајка.

МИТРЕ: Нему да му го полнам кесето! Шишко! Ракија!

ТРИПКО: на Шишка Башиноселецот шкембето.

МИТРЕ: Така, тој од тебе се гои.

ТРИПКО: Ако, тој ќе цркне. Само повеќе црви ќе нарани со она негово бочвасто шкембе.

ПЕТКО: (се смее). Е - е, слушаш ли, Шишко!

ШИШКО: (однатре). Еве, еве!

МАНАС: (се тргнува одремежот, кој го држи за сето време се провикнува со глас пијан дрезглив, со црквен напев).

и-же-е-е хе-ру-у-у-ви-и-и...

Нозете и' се солунски диреци-и-и...

Втора појава

Митре, Манас, Петко, Трипко, Шишко

ШИШКО: (излегува од меаната). Колку ќе порачате?

ТРИПКО: Па ќе порачаме, туку чекај малку да поразговараме. Кажи ми ти мене, Шишко, зашто живее човек? Зашто живееш ти?

ШИШКО: Па... живеам-зашто живеам.

ТРИПКО: Живееш за тоа шкембе. А шкембето е за црви.

ПЕТКО: За црви, за црви во црна земја, жими очи!

ШИШКО: (се чука со длановите по стомахот). Море, нека ми е полно на овој век, па после...

МИТРЕ: Така, Шишко. Наполни ги стодрамничњава со скоро-смртница.

МАНАС: (кој, како ќе чуе за стодрамничњата пиење, се тргнува од дремката живнува)... солунски диреци-и-и-и... Али-паша гелмеди-и-и, олмаз, олма-а-а...

ПЕТКО: Така е, Шишко, жими очи. Ај, наполни ми го стодрамничево за тој збор.

ШИШКО: Стодрамниче не се полни за збор, туку за пари. имаш пари?

ПЕТКО: Немам. Денес ни еден мангар не испросив, жими бело видело! Туку еве ти ја торбава полна со леб.

ШИШКО: А, тоа бил леб! Црн како кумур, тврд како камен. Не е ни за свињи ни за измеќари.

ПЕТКО: Од сиромаси е. Каков да е, безбели, чини за едно стодрамниче ракија?

ШИШКО: Па ти веќе ги испи две.

ПЕТКО: Ама јас велама уште едно.

ШИШКО: Ни една капка повеќе! (Влегува во меаната, ги полни стодрамничуњата ги донесува).

ПЕТКО: (му зборува на Шишка како да е уште пред него). Дај, Шишко, дај, па утре ќе напросам поубав леб. Ќе ги заредам сите чорбациски куќи; убав леб ќе ти донесам, Шишко, жими бело видело, бел, мек, како памук. Туку малку. Зашто чорбаците помалку даваат. Некои ич. Твојот комшија аци-Трајко: на трепките да му се обесиш, една трошка не ти дава. Само кога не е дома, ќерка му, господ да ја поживи, ме дарува скришно. А тој само пред црква ќе ми фрли мангар во ташчево, колку да се покаже пред луѓето како ација човек...

МАНАС: (земајќи го полното стодрамничче од Шишка живнува). А исус Христос рекол: „Што даде десница, да не знае левица“. Фарисеј, лицемер.

ТРИПКО: Демек, лицемер се вика фарисеј.

МИТРЕ: А човек што дава пари под фајде, како се вика по ванѓелијата?

МАНАС: Лихвар, каматник.

ТРИПКО: Море, што по ванѓелијата. Најарен е оној наш збор: кождер.

МИТРЕ: Кождер! Ете тоа е аци-Трајко - кождер. А како дере, тоа најарно знае кожава моја. Дере, па вади фаша по фаша. По законот е на стоте осум, а тој зема осумдесет, сто осумдесет... колку ќе му фати калемот. Се повеќе повеќе му отплатува, а вамо се повеќе имаш да му даваш.

ТРИПКО: Кога ќе се фати мувата во мрежата, колку повеќе се трга да се откине, толку повеќе се заплеткува.

МИТРЕ: Се што имав, испродадов. Жената, бре, не давај, криј, пусти, шури, а јас, - ем земи, ем удри на неа... Ме оголи тој јадач. Сега уште алатите да си ги продадам да го затворам дуќанот...

ТРИПКО: А јас не сум го ни отворил. Го изучив занаетот поубаво од мајсторот. Арно ама, не ли немав пари да купам алат, да отворам дуќан?... Појдов на туѓина, на печалба. Видов: тамо уште повеќе работиш за туѓ џеп. Се вратив еве ме - калфа, довека калфа - туѓ измеќар...

МИТРЕ: мене ќе ме направи измеќар тој грабач. А вамо ми се прави светец!

ТРИПКО: Тој ли? Со едната рака се крсти, со другата џепот ти го празни како коза те брсти.

МАНАС: исус Христос рекол: „Дај ја кошулата на ближниот свој“.

МИТРЕ: А аци-Трајко ти ја зема кожата, ако немаш кошула!

ТРИПКО: За тоа тој има ќурк од чоја.

ПЕТКО: неговата чоја ќе скапе по земјата со него, како јас со моите партали.

МАНАС: „Земја јеси, в земја отидеши“... Се е земја, аци- Трајко, неговата чоја. Се е земја. Само ракијава не е земја.

ПЕТКО: А, Шишковата ракија е комај чиста вода, да ослепам, ако не е.

МАНАС: Ракијата е Богородичина солза. За тоа најмногу ја пијат тие што најмногу страдаат.

ПЕТКО: За тоа ли ти, батко Манасе, најмногу пееш кога ќе голтнеш Богородичина солза?

МАНАС: Кој пее, јас ли? Ти не си само слеп, туку глув. Јас не пеам, туку плачам.

ПЕТКО: Е, плачеш за „солунски диреци“.

МАНАС: За солунски диреци, зашто за тие солунски диреци сум изгубил леб од рака.

ПЕТКО: Ај кажи како беше, батко Манасе!

МАНАС: Сум ти кажувал сто пати, не ли ти се здодеало да слушаш?

ПЕТКО: Не. Јас не гледам... ништо не гледам. За тоа слушањето никога не може да ми се здодее... Ај, кажи ми, батко Манасе.

МАНАС: Беше дошол негово преосвештенство, владиката од Скопје. Пред владиката треба да се пее како за пред владика, најубаво што се може. Чек, реков, да фрлам едно стодрамниче кај Шишка, да ми се пушти гласот, зашто бев настинат зарипнат, а некој страв беше ме фатил од владиката. Арно ама, ти ги заредив едно по едно, та не знам колку сум ги испразнил. дека не бев научен на пиење, ме фатила пустината. Не знам како сум дошол в црква, како сум псалил. Само се присеќавам како на сон: кога дојде да се пее „иже херувими“, јас ти почнав како треба. (Пее) и-же-е-е е-е хе-е-е-е-ру... одеднаш ѓавол ли ме натера, волкот да го јаде, толку ли сум бил пијан, сум фатил една песна, што уште од малечок многу пати сум ја слушал од комшијата Доне, стар песнопеец, бог да го прости, та, сум ти ја викнал; „Нозете и’ се солунски дире-е-е ци-и-ии-и... Али-паша гелмеди, о-о-олмаз, о-о-о..

ПЕТКО: (се кикоти). О-о-о!...

МАНАС: Што се смееш! Не е тоа за смешка!

ПЕТКО: Како да не се смеам, бре брате: в црква пред владика нозе, диреци, Али-паша...

ТРИПКО: Е, ракија не знае за кадија.

МАНАС: Баш тоа е жално. Владиката мавна само еднаш со раката, веднаш ме избутаа од црква.

ТРИПКО: од тога се ракија пиеш, се таа песна си ја пееш...

ПЕТКО: Не ли се моли да ти простат?

МАНАС: Море, како не! Се до аџи-Трајка стои: тој е прв питроп. Но неговата рака е оревот каменот. Ама нејќе да чуе. Вели: „за таква грешка, нема прошка“.

МИТРЕ: (го испразнува стодрамничето). А, тој волк со аџиски бројаници! А, треба да се оди...

ТРИПКО: Чекај уште малку, де.

МИТРЕ: Доцна е, ме чекаат.

ТРИПКО: Ти имаш барем кој да те чека. А јас сам, како ут. Ни жена, ни деца, ни куче, ни маче, што се вели. Сам сум куче. Живеам кучешки живот. Ама ќе речеш зашто не сум се оженил.

МИТРЕ: Знам.

ТРИПКО: Сакам да ти кажам, де.

МИТРЕ: Е, многу пати си ми кажувал.

ШИШКО: (одблизу, тихо). Ајде, луѓе, ако порачувате... Уште малку ќе треба да затворам, знаете...

ТРИПКО: Ај донеси уште по една. (Тихо). Е, пуста робувачка! Да не можеш ни спроти недела да поседиш како човек со луѓе, маките да си ги искажеш. А во Влашко, не ли тамо со години работев, само седев, во Србија, во Бугарија. Слобода....

МИТРЕ: Саде кај нас, што рече ти - робувачка!

МАНАС: Е, жална Македонија, за маки создадена...

ТРИПКО: ние ќе видиме бел ден: нека ни се живи ноќните, што фатија дење да ни шеткаат по градов, а агите-шашардисани...

МИТРЕ: Саде да се куртулам од нив од нашиве јадачи! (Погледнува кон куќата на аџи-Трајко).

Трета појава

Митре, Манас, Петко, Трипко, Шишко, Бошко

БОШКО: (доваѓа, седнува на одделна маса, се загледува во Ленчиниот прозорец). Шишко, вино!

ШИШКО: (однатре). Веднаш, Бошко!

МИТРЕ: Пак дојде. Се тамо му се очите.

ТРИПКО: Каде срцето тамо очите. Туку, ме прашуваш зашто не сум се оженил.

МИТРЕ: Ама...

ТРИПКО: Сакам да ти кажам, де! Јас сиромав, а таа чорбациска ќерка... Ми ја зедоа, од срцето ми ја искубаа...

БОШКО: (за себе). Како мене.

ТРИПКО: А прашуваш зашто за друга не сум се оженил.

МИТРЕ: Е, знам, де...

ТРИПКО: Ама сакам да ти кажам... Едно, не сакав да правам од една беда-две, после кој знае уште колку, а друго, ни една веќе не ме занесе со очите како таа. Е, нејзините очи!

ПЕТКО: Очи, очи! Јас само слушам за нив, а никога не сум ги видел, никога не сум ги имал! Толку ли се убави очите, бре луѓе?

ТРИПКО: Две нешта има најубави на овој свет: сонцето на небото човечкото око на земјата.

ПЕТКО: Какво е сонцето?

МАНАС: Како диск.

ТРИПКО: Тркалезно. Блешти, блешти, - не можеш ни една дакика да гледаш во него, ти ги засенува очите онаа негова силна светлина.

МИТРЕ: На Петко не може да му ги засени со сати да гледа во него.

Четврта појава

Митре, Манас, Петко, Трипко, Шишко, Трендо

ТРЕНДО: (доваѓа со викање). Кисела боза! Режи кисела! Режи! Ајде, Бошко, да ти наточам една бозица!

БОШКО: Остави ме, чо-Трендо, остави ме, не задевај ме.

ТРЕНДО: Болен Бошко за кокошка. Не е за кокошка, туку за пиле. Е, Бошко, ти ја знам болката. Туку лош лек си зел. Не е виното лек за таа болка. Колку повеќе го пиеш, толку полошо. Треба друг лек да бараш.

БОШКО: Каков лек?

ТРЕНДО: Знаеш како се вели: „Од каде болката од таде лекот.“ (Покажува со главата на Ленчиниот прозорец). Таа ти е болка, таа ти е лек. Без неа боледуваш со неа ќе се излекуваш. Земи го ти тој лек, Бошко’.

БОШКО: Е како, кога не ми ја даваат.

ТРЕНДО: Не ти текнува. Граби ја. Земи си ја бегалка.

БОШКО: Бегалка! Ќе сака ли таа?

ТРЕНДО: Ако те сака, ќе сака. Толку јас имав да ти кажам, а ти гледај прави. Кисела боза. Режи, кисела! Студена, Шар-планина! (Поваѓа).

ШИШКО: (го задржува). Што си се развикал, бре Трендо, кој ќе ти ја пие таа матлевина, кога, еве, има ракија бистра како солза.

ТРЕНДО: Не, Шишко, бистра ракиица, матна главица; матна бозица, бистра главица. имам јас повеќе муштерији од тебе. Аргати се враќаат од поле доцна,

уморни, па да расквасат уста-дај, Трендо, боза. Сиромаси не стигнале да заколат за вечера пиле, јали да испечат на фурна тава месо со ориз -дај, Трендо, боза да се накваси сув залак. Болни в постела, да го угаснат огнот што ги гори-дај, Трендо, боза. Само батко Манас никога не пие боза. Тој е само Шишков муштерија. (Тргнува). Студена-ледена, слатка-медена! Лади душа, слади гуша!

Пета појава

Митре, Манас, Петко, Трипко, Шишко

МИТРЕ: Треба да се оди веќе.

ТРИПКО: Чекај уште малку, де.

МИТРЕ: Ама ме чекаат гладни деца, жена. А, чекај што ќе и' се натепам!

ТРИПКО: Е, тоа не ти чини, Митре. Зашто да ја тепаш?

МИТРЕ: Така. Кога удирам на неа, јас удрам на се'. (Го фрла бесно стодрамничето го згазнува со ногата). Ете, виде ли што направив сега?

ТРИПКО: Тји, го смачка стодрамничето.

МИТРЕ: Не стодрамничето, туку се' што ме гмечи што ме мачи: сиромаштија, куќа, лихва, аџи-Трајко... А тој кождер! Ќе ме запустити. Утре ми е денот да му ја платам лихвата, а немам... Се' ќе ми продаде, пепелта од огништето ќе ми ја изгребе...

Шеста појава

Митре, Трипко, Манас, Петко, Шишко, Санко

САНКО: (доваѓа со „чунгурче“ - тамбурче под рака). Добра ви вечер

БОШКО: Санко, ела, брате, тебе те чекам, ми требаш!

САНКО: Ти треба мојата песна, Бошко! (Седнува до него).

БОШКО: Песна! Да ме опиеш.

САНКО: А виното?

БОШКО: Не може. Го пијам, го пијам - ништо!

САНКО: Треба Шишко да го прекрстил.

ШИШКО: Не, жими крс', не! Чисто вино му давам, најјако, тиквешко, петгодишно.

САНКО: Е, е, не ли знаеш колку години има, ти си го крстил, Шишко.

ШИШКО: Не, жими крс'! На гробот да ми го тураат, ако...

БОШКО: Мани сега крстови гробови, Шишко. Наполни го шишево, донеси уште една чаша. донеси за овие браќа ракија.

ШИШКО: Веднаш, Бошко! (Влегува внатре).

МИТРЕ: А, не треба, Бошко, доста пивме.

ПЕТКО: Треба, треба, жими очи. Да пиеме: еднаш се живее.

МАНАС: Еднаш, да тоа е многу! Без пиене пак страшно е да се живее...

БОШКО: Јас сакам од мене да се напиете, како од брат.

ШИШКО: (веќе донесол вино ракија). Еве...

БОШКО: Пиј, Санко, пеј. Е, да знаеш, Санко, како ме боли душава!

САНКО: За тоа дојдов да ти попеам.

БОШКО: Е, Санко, другар си! Пеј, Санко!

САНКО: (пее).

Девојко, мори девојко!

Се' лето моја, се' пролет,

на есен туѓа одмена!

*Се' лето сенка ти правев,
студена вода те поев,
блази јаболка те ранев.
Кога те видов на коња,
ми дојде да се убодам,
та жал ми падна за мајка,
дека сум еден у мајка.*

БОШКО: Санко! Брате! Од душата ми ја извади! Зар ќе можам јас тоа жив да го поднесам! Да гледам како ја водат невеста, со венец на глава... неа... за друг... со друг подрака... Не! Рака ќе кренам...

САНКО: Е, можеш друго да сториш. Ајде е ти ја речам една повесела. (Пее).
*Љубиле се двајца млади, хеј,
од малечки до големи, хеј
дошло време да се земат, хеј
мајка ќерка не ја мажи, хеј,
татко сина не го жени, хеј.
- Ајде, Јано, да бегаме, хеј,
наше село, арно село, хеј,
од три страни сонце грее, хеј,
од четири месечина, хеј,
два пати се жетва жнее, хеј,
три пати се гројзе бере, хеј...*

Седма појава

Митре, Трипко, Манас, Петко, Шишко, Евра

ЕВРА: (доваѓа со фенерче в рака). Бошко, Синко!

БОШКО: Мајко! Ти овде во ова време!

ЕВРА: А ти, синко?

БОШКО: Јас! Остави ме мене!

ЕВРА: Како да те оставам да пиеш... Зар парите што си ги спечалил за куќата, на пијачка да ги фрлиш.

БОШКО: Ќе ги фрлам, зашто ми се, зашто ми е куќа! За кого да ја правам!

ЕВРА: Ќе имаш за кого, сине. Мајка ќе ми ти најде...

БОШКО: Не, мајко! Остави ме! Оди си дома.

ЕВРА: Јас не мрдам без тебе!

БОШКО: (остро) Оди си, кога ти велам!

ЕВРА: Леле! Не ти е срам на мајка така да се изнавикуваш!

БОШКО: А тебе не ти е срам овде да дојдеш и...

ЕВРА: Мајка не сака да знае ни за срам, ни за страв, кога треба син од лошотија да избави.

БОШКО: (молбено). Оди си, мајко. Уште малку, па ќе си дојдам. Ти се молам, мајче.

ЕВРА: Арно, синко, мајка ќе ми те чека! Само побрго, чедо, зашто ќе поминат заптиите, ќе те заберат в апсана. (Си отидува бришејќи солзи).

Осма појава

Митре, Трипко, Манас, Петко, Шишко

БОШКО: Санко, песна, Санко!

ШИШКО: Само полека, луѓе, аџијата си легнал, ќе го разбудите, па...

МИТРЕ: А, баш да го разбудиме! Јас од него сон немам, па... Санко, викни ја една за мене, синко! Ја знаеш ти маката моја...

САНКО: Знам, чичко Митре. (Пее).

- Ој, Јанкула, мој стопане,

што си толку кахарлија,

кахарлија, гајлелија?

- Море, како да не сум кахарлија,

кахарлија, гајлелија!

Море, се собрале, се набрале

сите стари, гиди, чорбаџии,

да си фрлат, гиди, верџијата,

верџијата, гиди, давалија,

море, кому двесте, кому триста,

а на мене, гиди, петстотини,

петстотини, гиди, долни пари...

(Ја прекинува песната да се напије вино).

ТРИПКО: Е, долга е таа песна! Јанкула нема ни скршена пара... Си ја продава невестата...

МИТРЕ: Долга жална!

МАНАС: А мојата! (Ја започнува силно). Нозете и' се (Другите го придружуваат).

ШИШКО: Леле, го разбудивте!

Девета појава

Митре, Трипко, Манас, Петко, Шишко, Трајко

ТРАЈКО: (излегува во ноќна кошула, со фенер в рака; сиот се тресе од лутина). Што е ова! Каква е оваа ѓурултија, какви се овие викотници!

САНКО: Пеење не е ѓурултија, аџија.

ТРАЈКО: Какво е ова пеење во ова време! Ноќта е, да речам, за спиење, не за пеење.

БОШКО: Кога човек не може да спие?

ТРАЈКО: Тога нека не расипува сон на други.

БОШКО: Ако нему други му го расипале сонот?

ТРАЈКО: Ај, бре, суртук! Ти мене ќе ми дробеш. Не сум излегол со тебе да правам муабет. Само еден збор ќе ти речам: да се џембосаш одовде веднаш! Ајде!

БОШКО: Е, е, е, за тоа ќе почекаш малце, аџија. К'е си одам, кога ќе ми дојде ќеф. Многу си научил да заповедуваш, туку секој не ти се плаши.

ТРАЈКО: Ај бре, ќерата! Ти забораваш со кого зборуваш! Знаеш ли дека само да сакам, веднаш сургун ќе те пратим, во Анадол кај Арапите?

БОШКО: Знам, аџија, сила имаш, со агите беговите арно стоиш... А срце арно имаш, та можеш да ми направиш таква добрина. Туку ич око не ми трепнува, па, а ме пратил отаде Анадол.

ТРАЈКО: Ако полаеш повеќе, ќе те најде нешто полошо...

БОШКО: Ништо полошо не можеш да ми направиш веќе од тоа што ми го направи. А да си сакал, би ме направил најсреќен...

ТРАЈКО: Ајде бре, ми е гајле мене за твојата среќа! Кој си ти? Што си ти? Пурјак! Пијаница!

БОШКО: Пијаница! Јас пијаница! (Го спушта тонот). Туку вистина веќе се сторив пијаница! (Го дига тонот). А кој е крив за тоа, а?

ТРАЈКО: Твојата луда глава!

БОШКО: Не, твоето кораво срце!

ТРАЈКО: Ајде, бре, ашлак! Тој, пурјак, ќе го цени моето срце!

МИТРЕ: (станува, му привоѓа на аџијата). Е, аџија, да прости твојата милос' што ќе се вмешам во муабетот. Не е ни твоето срце од злато, јали од бесценет камен, та... Ако си се, аџија, на божји гроб поклонил, не си го фатил бога за брада, та се креваш толку на големо!

ТРАЈКО: Што, зар ти, бре, копук! Ти хулиш на господата!

МИТРЕ: Бре!

ТРИПКО: (го задржува). Молчи, бре улав. Уште ќе ти ја покачи лихвата!

МИТРЕ: А, нема веќе каде потамо: дошол ножот до коска!

ТРАЈКО: Не ти е срам! Си се испијанил, па не знаеш што зборуваш!

МИТРЕ: Не сум пијан! Ракијата не може да ми ја надвие маката. Знам јас убаво што зборувам. Ако сакаш да ти кажам колку лихва си ми наткачил, се до грош.

ТРАЈКО: А, чекај ти, батакчија, утре јас тебе ќе ти кажам!

МИТРЕ: Знам, ќе ми ја дереш кожата. Кожодер! Ама барем сега јас ќе ти кажам се. Лесно ти е тебе, аџија, да одиш на аџилак, да му се клањаш на господата, да му палиш свеќи кандила, кога други за тебе работат. Е, ама пак в врај не ќе влезеш, туку во пеколот ќе се печеш, во катран ќе вриеш, бре!...

МАНАС: Во вангелијата пишува: (Со црквен тон). „Полесно камилата ќе пројде низ иглени уши, отколку богаташ да влезе во царствие небесно - о - о!“

ТРАЈКО: Уште ти ли ќе дробеш, бре бутурњак? А, анатемњак ни еден!

ПЕТКО: Чек, јас нешто да му кажам на аџијата, ама не од вангелија, туку од песна, а песната е како вангелија. (Со просјачки напев).

Служба служи Кралевике Марко,

служба служи светаго Никола,

ми поканил до три софри гости:

прва софра тешки чорбаџии,

друга софра средни чорбаџии,

треќа софра пуки сиромаси,

Слуга служи тешки чорбаџии,

мајка служи средни чорбаџии,

Марко служи пуки сиромаси!

ТРАЈКО: (за тоа време како порано оди до уголот разгледува дали идат заптиите).

МИТРЕ: (бришејќи ги солзите). Виде ли, бре, како се дава чес' на сиромаси! Ама тоа кој знае за чес' за човештина, како Марко Крале. А ти, бре! Ти од сиромашки пот живееш, а кога ќе ти дојде сиромав во куката, ни едно кафе не му даваш!

ПЕТКО: Ни на просјак корче лебец.

ТРАЈКО: На такви како вас отрувачка треба! Туку вие сами си се труете со ракија.

МИТРЕ: А ти со лошотија!

ТРАЈКО: Занем да занемиш, бре! А, што ми ги нема девриите! Ајде кршете глава сите одовде, па утре ќе видиме. Ајде!

БОШКО: А, не, аџија. Овде ќе седиме, ќе пиеме, ќе пееме.

МАНАС: (си ја почнува песната).

иже - е - е - е...

Десета појава

Поранешните, чаушот со заптиите

ЧАУШОТ: Што е тоа, што е тоа?

ТРАЈКО: А, сега јас ќе ви кажам! Арно си ми дошол! Токму во даќиката, чауш ефенди!

ЧАУШОТ: Што, да не ти докундисуваат овие сароши, аци-Трајко?

ТРАЈКО: Докундисуваат! Море! Утре јас ќе ти кажам, чауш-ефенди, сега разбркај ги да ги снема.

ЧАУШОТ: Пеки, аци! Ај сите дома, бре пезевенци!

БОШКО: Сакаме уште малце да поседиме, ефенди!

МИТРЕ: Да се повеселиме.

ЧАУШОТ: Сус, бре, копек! ти ќе се веселиш!

МИТРЕ: Зашто да не се веселам, ефенди, кога ми е арно, убаво. А на царот, да ни е жив сто години, му е мило кога народот му се весели.

ЧАУШОТ: Ајде бре! Царот многу сака да знае за тебе. Биле не знае дека си жив.

МИТРЕ: Е, ако царот не знае за мене, знае барем за ацијата.

ТРАЈКО: Ако царот не знае за мене, знае валијата.

МАНАС: владиката! (Си ја пее песната, како во чест на чаушот заптиите, како “мане“).

ЧАУШОТ: (мераклија за песна, се заборава слуша се’ позанесено).

ТРАЈКО: Аман, чауш-ефенди, избркај ги веднаш, не можам веќе да ги гледам.

ЧАУШОТ: (Се тргнуваа). Ајде веднаш дома бре пезевенци! Ајде затвори ја меаната, бре, Шишко!

ШИШКО: Веднаш, чауш-ефенди! (Ги спушта ќепенците). Од кога им велам, ги молам, ефенди... Веднаш!...

БОШКО: Ама, ефенди, ние сакаме... Не е право...

ТРАЈКО: Бре! Ем шуто, ем се бодет!

ТРИПКО: Молчи, бре Бошко! (Тихо). Сила за правина не знае.

ЧАУШОТ: (го покажува корбачот). Ќе ви го дадам јас ова право, фукари. Ајде пред мене.

МИТРЕ: Трипко, вечерва не ја тепај жена ми: се’ истуриј, како облак на ациштето. (Сите си отидуваат).

ТРАЈКО: (последен). А, така, кучинња пурјачки, ви го видов грбот!

Единаеста појава

Бошко

БОШКО: (по малку време се враќа, се качува на подзидокот, гледа во прозорецот на Ленче). Ене ја на пенцере. Да ја викнам? Ајде. (Затресува гранка). Виде. Дали ќе излезе?

Дванаеста појава

Бошко, Ленче

ЛЕНЧЕ: (излегува). Зашто ме викаш?

БОШКО: Па... така... да ти ја честитам свршувачката...

ЛЕНЧЕ: Зар ти?

БОШКО: Ја јас, ја кој друг. Ама што момче си одбрала! Момче пол Досе...

ЛЕНЧЕ: Бошко, зар не знаеш... Што можев јас?...

БОШКО: А, ќе можеше, да сакаше... Да ме сакаше мене. Е, будала јас: мислев, верував дека ме сакаш.

ЛЕНЧЕ: Зар уште не ми веруваш, Бошко!

БОШКО: Бре, уште? Мижи да те лажам! Зашто не излезе синоќа. Толку сакав да зборувам со тебе. Не ти рече чо-Трендо?

ЛЕНЧЕ: Ми рече.

БОШКО: писмо ти пратив. Не купи вчера изутрина симид од Спасе Тумбочелецот?

ЛЕНЧЕ: Купив. Расечен... Среде: писмо.. Го читав го квасев со солзи.

БОШКО: Ами, како не, солзи. Што ми ваѓаш ширити! Зашто не излезе?

ЛЕНЧЕ: Татко, Бошко, ме заклучи. вечерава. Туку Донка некако ујдиса клуч. Леле, Бошко, да знаеш со каков страв стојам. Ако стане пак...

БОШКО: Да ме сакаш, не ќе имаш страв, ни...

ЛЕНЧЕ: Како да ти докажам, Бошко, дека те сакам!

БОШКО: Како? Бегај за мене!

ЛЕНЧЕ: Бегалка! Да бидам бегалка!

БОШКО: Бегалка, ако сакаш моја да бидеш.

ЛЕНЧЕ: Сакам, Бошко, туку мајка, татко... Таква рана да им отворам.

БОШКО: Така. А мојата рана, а мојата болка! Слушај, Ленче. Ако те изгубам, не ќе можам да преболам. Јас не можам да живеам без тебе, Ленче!

ЛЕНЧЕ: јас не можам без тебе, Бошко! мојата рана е без пребола! Ќе ти умрам, Бошко!

БОШКО: Зашто, Ленче! Зашто да умреме, кога можеме да си живееме, заедно, среќни.

ЛЕНЧЕ: Ама...

БОШКО: Нема веќе ни ама, ни аман! (Ја прегрнува цврсто). Ајде!

ЛЕНЧЕ: Вака, без ништо?

БОШКО: Така, без ништо! Ништо друго не ми треба. Доста си ми ти, само ти на светов, Ленче!

ЛЕНЧЕ: ти мене, Бошко!

БОШКО: Тога? Ајде, Ленче!

ЛЕНЧЕ: Не, Бошко, не сега... остави ме да помислам, Бошко...

БОШКО: До кога?

ЛЕНЧЕ: До... утре вечер.

БОШКО: Утре вечер ќе ме сакаш ли повеќе отколку сега?

ЛЕНЧЕ: Не. Не може да се сака повеќе отколку што те сакам сега?

БОШКО: Ленче! Не сакам повеќе зборови! Само зборови! Докажи ми! Ајде! Веднаш! (Пак ја прегрнува цврсто).

ЛЕНЧЕ: Ајде! Води ме, Бошко!

БОШКО: Ајде, брзај, Ленче! (Отидуваат со брзи тихи чекори).

(ЗАВЕСА)

ЧИН ЧЕТВРТИ

Сцената како во вториот чин. Од почетокот до крајот од далеку се слуша час послабо час појако-свирка, песна извици: „Јашас’н Јуриет“!

Прва појава

Велика

ВЕЛИКА: (седи на миндерот, ослушнува надвор, погледнува низ прозорецот, воздивнува тешко си шепоти нешто низ липање солзи). Оф, леле, јас сирота. Оф ќерко!...

Втора појава

Велика, Донка

ДОНКА: (влегува). Леле, мајко, ти уште плачеш!

ВЕЛИКА: Оф, како да не плачам, Донке!

ДОНКА: Ама везден солзи да се ронат! Та извор да беше, ќе пресушеше.

ВЕЛИКА: Мајчиното срце е извор што никога не секнува... (Слуша).
Слушаш, Донке?

ДОНКА: Слушам.

ВЕЛИКА: Оф, боже! Тамо свадба, веселба... Боже, бре, што не ме направиш едно пиле, па да летнам тамо. Оф, јас сирота! Ќерка ми се венчава, а јас да не можам венци да и’ целивам. (Се залипува силно).

ДОНКА: (исто така). јас... да не можам на нејзината свадба да заиграм! Леле, Ленче, сестро.

ВЕЛИКА: А, ете, ќерко што ни направи таа!

ДОНКА: Па што можеше друго да направи. Зар да појдеше за оној алчак. Не, не, арно си направи таа, арно.

Трета појава

Велика, Донка, Трајко

ТРАЈКО: (влегува, бесен од лутина). Што си ми седнала, мори!

ДОНКА: (станува преплашена). Па...

ТРАЈКО: ти ќе ми правиш муабет! Ај тамо гледај работа!

ДОНКА: Сум си ја свршила за денес работата.

ТРАЈКО: Работата никога не се свршува. Земи работи за утре!

ВЕЛИКА: Денес е празник.

ТРАЈКО: Е, та што, не ќе јадеш ли денес? Ај тамо, јудо!

ДОНКА: Еве. (излегува липајќи).

Четврта појава

Велика, Трајко

ВЕЛИКА: Греота, Трајко, што правиш со оваа девојка: само и’ се извикуваш и...

ТРАЈКО: Не, ќе ја галам, како ти што си ја разгалила.

ВЕЛИКА: Девојката си е арна, вредна, кротка како јagne.

ТРАЈКО: Не, речи поарно анѓелче божје! Такви се тие: туку одеднаш ќе си ги покажат, да речам, рокчињата... Море, ѓавол!

ВЕЛИКА: Е, не е ѓаволот толку црн. Па има грешка... Ама има прошка.

ТРАЈКО: А, знам каде навиткуваш. Не, нема прошка. Не проштавам ни на овој, ни на оној свет!

ВЕЛИКА: Па кога имаш срце од камен.

ТРАЈКО: Камен ти под јазик! Не зборувај ми веќе за тоа!

ВЕЛИКА: Слушаш ли, Трајко. (Песна се слуша посилно).

ТРАЈКО: Не, нејкам да чујам!

ВЕЛИКА: Јас не можам веќе да слушам!

ТРАЈКО: Стави си малку памук во ушите.

ВЕЛИКА: Поарно да оглувеам.

ТРАЈКО: Уште поарно да онемиш.

ВЕЛИКА: Да се скаменам, ништо да не чујам, ништо да не видам, камен да се сторам.

ТРАЈКО: Камен да си се сторила, јали камен да си родила.

ВЕЛИКА: Ти немаш срце, ти не си татко! Јас сум мајка, мене ме боли, боли! Јас веќе не можам да истрпам! Ќе одам венци да целивам.

ТРАЈКО: А јас веднаш венци кршам.

ВЕЛИКА: Леле!

ТРАЈКО: Толку ти кажувам: ќе те фрлам, па да се прикажува како аџија жена си оставил. Толку. Ни збор повеќе!

ВЕЛИКА: Ќе зборувам, ќе зборувам, зашто доведе веќе ми дошло! (Покажува со раката на грлото). Се збирало, се збирало, па се преполнило. Цел век сум ти молчала. Се' по твој ум сум одела. Се' по тебе, зад тебе, како сенка, како твоја сенка!

ТРАЈКО: Сенка, ами што! Да не сакаш сега под старос' ѕвезда да ми бидеш. Свезда, а?

ВЕЛИКА: Тоа знаеш ти: шегане карање.

ТРАЈКО: Ти, жено, само едно да знаеш! Жената има, да речам, само да слуша.

ВЕЛИКА: Зашто?

ТРАЈКО: Зашто е жена. Во вангелијата пишува: жената на мажот да му е послушна покорна!... А ти, жено, ако мислиш под старос' јазик да пушташ, да речам, многу лошо ќе поминеш.

ВЕЛИКА: Е, досега ми било арно, та...

ТРАЈКО: А, што ти било, да речам, кусо? Да ли еднаш си останала необлечена, ненајадена?

ВЕЛИКА: Не живее човек само за едно јадење носење.

ТРАЈКО: Е, ова е: рани кучка да те лае. Море, да ја земе човек таква жена, па за јазик да ја обеси на среде „Тумба“.

ВЕЛИКА: (ослушнува гледа надвор). Еве ја сестра ти, иде за кавга. Не можам веќе да ја слушам. (излегува брзо).

Пета појава

Трајко

ТРАЈКО: Уште таа ми требаше. Една ме трга вамо, друга тамо. Ќе ме расчеречат, да речам, ќе ме расчеречат.

Шеста појава

Трајко, Мирса

МИРСА: (влегува бесно). А бре, ти жив ли си, умрен ли си?

ТРАЈКО: Какво е тоа прашање!

МИРСА: Те прашувам убавичко: жив ли си, умрен ли си!

ТРАЈКО: Па, ако имаш, да речам очи ум, гледаш, безбели, дека сум жив.

МИРСА: Жив си, ама што се вели како умрен да си. Како ништо да не гледаш да не слушаш. Керка ти се венчава...

ТРАЈКО: (ја прекинува). Нејкам да чујам за тоа.

МИРСА: Нејќеш, ама ете слушаш! (Однадвор два машки гласа пеат песна закачливо).

*Ленче ациско девојче, море,
Ленче ациско девојче
за Бошка си побегнало, море,
за Бошка си побегнало,
та татка си поругало.
Ленче се с' Бошка венчава, море,
ација од бес скончава.
Јашас'н Јурие-е-е-т!*

МИРСА: Ете, чу, песна ти извадија. Чу што убаво ти пеат.

ТРАЈКО: Што сакаат нека пеат! ич нејкам ни да знам!

МИРСА: Така. Фамилијата ни се поругува, името честа под нозе ни се фрла, се гази се валка, а ти нејќеш ни да знаеш. Керка ти со пурјак се венчава. Сама мома пошла дома! - Пфу, пфу!

ТРАЈКО: Доста, остави ме!

МИРСА: Да те оставам! Демек, ти неа си ја оставил, си кандисал!

ТРАЈКО: Не, јас не сум кандисал!

МИРСА: А зашто не ја врати на бегањето?

ТРАЈКО: Јас сакав да ја натерам сама да се врати. Ќе го сургундисам него, а тиа ќе остане ни тамо ни вамо, ќе приклони глава ќе моли за прошка. Јас би ја прибрал, ама ќе покажев што е татко, како се оди против неговата волја... Ете така мислев јас.

МИРСА: Арно, ама зашто не бидна така? Што не го сургундиса?

ТРАЈКО: Јас направив се', работата беше, божем, саглам: зедев збор дека до венчањето ќе биде, да речам, сургундисан.

МИРСА: Збор! Колку пари ти чини тој збор!

ТРАЈКО: Многу. За тој збор сум дал, да речам, еден грст злато. (Покажува со рацете).

МИРСА: Па кога си дал толку пари, зашто да не биде работата?

ТРАЈКО: Зашто? Безбели, има нешто, да речам, што запира. Не е сега како порано: тој проклет Јуриет... Екрем-ага ја тераше таа работа...

МИРСА: Па, што вели?

ТРАЈКО: Го нема да дојде, ни да ми каже што е како е... Ништо.

МИРСА: Што не одаш ти кај него?

ТРАЈКО: Јас да одам? Да излезам, па да викаат по мене: „Уа, ација, керка ти бегалка!“ Не ли знаеш дека откако таа кучка побегна, не сум излегол од порта надвор?

МИРСА: Од страв ќе побегнеш, од срам - не можеш. За таа работа требаше да излезеш. Не требаше само на Екрем-ага да се оставиш.

ТРАЈКО: Тој порано не ми оставил ни една работа не вршена. А не ли знаеш со икономот се обидов.

МИРСА: икономот! Тој е поп, ти си - аџија! Ти си се поклонил на божји гроб, тој - не. Да сум на местото твое!

ТРАЈКО: Ама што можеш, кога ти вели, сите пурјаци станале на нога: „Ја ќе ја венчаш, ја твоја нога во нашите куќи не ќе стапне, нити наша в црква“. и, му рекле: Ќе те начекаме ноќе, брадата ќе ти ја избричиме“. А нема, вели сам, закон да не венча: кога сама девојката сака...

МИРСА: Законот? А кој го прави законот? – Владиката. Требаше до него да појдеш.

ТРАЈКО: Што може тој...

МИРСА: За тебе да не може! А можеше ти него секоја година да го почекуваш, да го раниш со печени прасиња, пилиња пилави, да го поиш со вино ракија. Арам да му е, да не може како владика еден пурјак да не венча! Леле, ќе се венча! До вчера се не верува, се се надевав... Леле, сега дури ме фати страв! Леле, нема кој да им застане, да ги запре! Екрем-ага не може, икономот не може, владиката не може - толку! Сакаш да ги пуштиш да се венчаат!...

ТРАЈКО: Ама кој сака! Јас! Јас животот си го нејќам! Не зборувај така! Остави ме!

МИРСА: А дали ве сака онаа... Каде е?

ТРАЈКО: Ене ја тамо. Само плаче, тажи..

МИРСА: Кој знае дали повеќе плаче или повеќе се радува... Чекај да насрам малце! (Влегува во другата соба).

Седма појава

Трајко

ТРАЈКО: (се мисли). А, да бев го сургундисал! Песна ќе се пееше како аџи-Трајко пурјакот го... (Однадвор се слуша пак песната „Ленче аџиско девојче“) Ќе збеснам од оваа песна, ќе збеснам! (Ги затина ушите со прсти со крупни чекори се врти по собата). Пак се слуша! Уф, што не можам да им ја затнам устата со тупаница. Уф,уф,уф! Господе, ја нив занеми ги, ја мене оглуви ме, господе, само да не ја слушам оваа песна! Мене да ми се пее ваква песна! А, кучке ниедна, што ми направи!

Осма појава

Трајко, Евра

ЕВРА: (влегува). Помози бог, аџија.

ТРАЈКО: Што! Пак!...

ЕВРА: Јас пак дојдов да те молам да се простиме.

ТРАЈКО: Немам со кого да се проштавам.

ЕВРА: имаш, аџија, имаш, со ќерка, со... Од жал за неа дојдов. Плаче, милата, се кине. За мајка, аџија, ќерка ти...

ТРАЈКО: Јас немам ќерка!

ЕВРА: Е, аџија, крвта вода не бидува.

ТРАЈКО: Ајде мори, ти ли мене ќе ми чатиш ќе ме учиш!

ЕВРА: Не, аџија, ти си чатен, чатен, та пречатен, зашто на божји гроб си се поклонил, на бога си се приближил. Да се простиме. На душмани ќеф да расипеме уста да им затвориме. Што ти не измислуваат. Калку пати ми рекле:

„Ацијата ти е најголем душман, тој ќе ти го испрати син ти сургун“. Е, зар би го сторил ти тоа?! Не, ација, ти немаш такво срце... Зар на својата ќерка...

ТРАЈКО: Реков: јас немам ќерка!

Девета појава

Трајко, Евра, Мирса

МИРСА: (влегува, кога ја согледрва Евра, пламнува од бес). Што бара оваа мостра овде! Зар уште има образ да стапи во оваа куќа!

ЕВРА: Јас сум дошла за арно, Мирсо.

МИРСА: Не сме брале заедно афион, та на име да ме викаш афионарке ни една. Колку си дошла за арно, толку арно да видиш!

ЕВРА: Ако!

МИРСА: Ако е арно за вас, за нас не е. За вас е арно да се ородите со ваква фамилија, ама за нас е тоа најголема срамота.

ТРАЈКО: Така!

ЕВРА: Зашто да е срамота?

МИРСА: Зашто да ти пукнат да ти треснат!

ТРАЈКО: Е, е, немој така де!

МИРСА: Како немој? Не ја гледаш каква е стара лисица? Се преправа, божем, ништо не знае. А јас ја знам неа каква вештица е. Маѓосница е таа. Таа на Ленче и' направила маѓии!

ЕВРА: Леле, што зборува!

МИРСА: Знам јас што зборувам. Зар би дошла таа од ваква куќа како сарај во вашата плевна? Зар при толку чорбациски синови, би пошла за таков пурјак? Ама ете, и' го заврте умот, и' ги заслепи очите со своите маѓии.

ЕВРА: Маѓии? Јас да правам маѓии! тоа да ми се рече! Туку, ако. Јас многу сум голтала, па тоа... Велиш, маѓии. А кој ми го омаѓоса мене детето, та ќе се превргнеш за неа? Меракот, меракот ги омаѓоса него неа. Поголеми потешки маѓии од тоа нема.

МИРСА: Види ја шпота шпотосана! Види ја како мадрува, лисица ни една. Ја слушаш ли?

ТРАЈКО: Доста! Нејќам веќе да слушам. Доста се каравте. Не сте, да речам, на фурни, или на чешма, јали на амам, туку во ациска куќа!

ЕВРА: Јас не се карам, ација.

МИРСА: А јас одвај се држам да не се стедам. Ми се иде да ја фатам за коси да тргам, тргам па се до влакно да и' ја искубам.

ЕВРА: Леле, до толку ли! Што сум ти сторила?

МИРСА: Уште прашуваш! Ај да не те видам веќе! Ај ценам фати, аргатке ни една!

ЕВРА: (со солзи во очите). Ако, ако! Се ќе голтам... Ај седете со здравје. Е, сирото, Ленче, што ќе му кажам. (Си отидува).

Десета појава

Трајко, Мирса

ТРАЈКО: Бре, бре! јас и' се назборував, ама твоето викање, да речам! (Си го тресе реверот од палтото). Па, па,па!

МИРСА: Море, дип нејќам пред тебе, та ќе си го најдеше татко и' пурјачки! (Поваѓа).

ТРАЈКО: Чекај! Немој по неа... на сокак... Чекај, нека одмине.
МИРСА: Да чекам! А уште малку ќе појдат на венчање! ќе се венчаат! Леле,
ќе пукнам од мака? Леле! (излегува). Место не ме бере!

Единаеста појава

Трајко

ТРАЈКО: (се замислува). Отрча!

Дванаеста појава

Трајко, Велика

ВЕЛИКА: (влегува со „сако“, горна облека в раце). Слушај, Трајко...
ТРАЈКО: Сега пак ти! Чув се! Нема веќе што да зборуваме!
ВЕЛИКА: А... (Го облекува сакото).
ТРАЈКО: Остави, кога ти велам, зашто... (и' го истргнува сакото, го
зафрлува).
ВЕЛИКА: Леле, леле, леле! (Влегува во собата).

Тринаеста појава

Трајко

ТРАЈКО: Тебе ти е леле, мене ми е лесно! (Оди до прозорецот ја поткрева
малце завесата). Само да не ја настигне онаа!... А, ене го Екрем-ага! (Го отвора
малку прозорецот викнува) Екрем-ага! (Затвора). Сакаше да одмине... Непендек
работата...

Четиринаеста појава

Трајко, Екрем

ЕКРЕМ: (влегува, прави темане-поздрав). Мераба, аџија!
ТРАЈКО: Бујрум, Екрем-ага! Седни!
ЕКРЕМ: (седнува). имам една аџеле работа, аџијата... итам...
ТРАЈКО: А мојата работа?
ЕКРЕМ: Не ја бидна, аџи... Ти знаеш, кога можев, јас за тебе се правев. Ама
сега овој Хуриет...
ТРАЈКО: Јуриет! Зашто Јуриет! Како Јуриет?
ЕКРЕМ: (Со иронија). Ете така. Сега има еден закон за Турчин за каурин, за
богат за сиромав - еписи бир.
ТРАЈКО: Па тој, Јуриет е за фукарата!
ЕКРЕМ: Евет, аџи! Ние, аџи, се знаеме арно: ни ти го сакаш, ни јас.
Аџамиска работа. Знаеш, Младотурците го направија, кренаа бунт во Битола,
Солун, во Стамбол... и, еве ти сега - Хуриет...
ТРАЈКО: Знаам, џанам, туку како тоа, Екрем-ага! Пушти и' ја уздата на
фукарата, таа ќе те јавне...
ЕКРЕМ: Малце само, аџи. Нека се издува малце... Нека се истрча, секој да се
покаже... А после султанот пак ќе земе во своја рака ќе стегне. Царската е
ТРАЈКО: Разбирам, џанам, туку мојата работа беше за денес, за овој сат...
Сега ако не биде...

ЕКРЕМ: Не бива, аџи. Се нови луѓе во уќуматот, аџамии... Не можеш да се разбереш. Не може сега, велат, никој сургун да се праќа.

ТРАЈКО: Зар ни таков пезевенк, што лае на чорбации, на аџии, на царштина, на тебе, Екрем-ага, што мисли само за комитлак?

ЕКРЕМ: Евет, аџи. На комитите им се проштава се. Младотурците се сторија со нив барабар. Ама јас ќе ти кажам само тебе, аџи, не ли фрлија пушки слеглоа од планина, султанот ќе ги пофаќа како пилци на легало. Не биде ли така, аџи, јас овие ќе ги избричам в кал ќе ги фрлам. (Ги фаќа мустаќите).

ТРАЈКО: Ама, сега, Екрем-ага, кажи ми ти сега, што правиме со... Ти знаеш каква е работата... Ене слушаш...

ЕКРЕМ: Остави се, жити бога, аџи... мене ми врие. Кога ќе го чујам она „Јашас’н Хуриет!“... Многу ми е жал што не можам баш сега да ти поможам, аџи... Ај седи со здравје... (излегува).

Петнаеста појава

Трајко

ТРАЈКО: (со тешка воздивка го испратува). Со здравје. Пауза. Еве ги кинисаа на венчање... А јас не можам да ги запрам. Јас, јас, аџи-Трајко! Прочуен аџи-Трајко! Јас...

Шеснаеста појава

Трајко, Велика

ВЕЛИКА: (влегува луда од болка). Еве ги! Овде ќе поминат, под пенџерињава!

(Сватовската песна се поблизу).

Назад, назад, китени сватови,

девојка ве во двори не пушта,

девојка е од рода голема,

она пушта, а род не ве пушта.

ВЕЛИКА: Слушаш ли, Трајко? Погледај! Види! (Гледа низ прозорец затскривајќи се зад завесата). Ене ја! Право вамо гледа! Со очи моли... Види ја, види ја како е жална, милна, како Геновева. Леле, леле, плаче, солзи рони како лешници! (Солзи и’ паѓаат на венчан фустан! Оф, леле, ќерко мајкина! Оф, леле, гранко откршена! Погледај ја само, Трајко, па ако не ти е срцето од камен, ќе се ражалиш и...)

ТРАЈКО: Доста! Онеми! Не смееш да гледаш! Тргни се.

(Ја тргнува за рака назад).

(Еден пијан глас однадвор). Ајде, аџија, на ќеркина ти свадба!

(Друг глас однадвор). Остави го, море, без Камбера свадба бива!

(Трет глас) Јашас’н Јуриет, аџи-Трајко!

(Гласови) Јашас’н Јуриет!

(Еден глас пее закачливо).

Аџи-Трајко, аџи-Трајко,

ќерка си удава,

ем, удава, ем удава,

ем па не ја дава!

(Бурно смеење викање)

ТРАЈКО: (бесен од гнев). не је давам! Не ќе се венча... (истрчува веднаш се враќа со пушка на рака, се наместува под прозорецот нишани).

ВЕЛИКА: (за тоа време на прозорецот занесена, загледана во Ленче, слепа глува за се' друго, не го забележува Трајка). Лен...

ТРАЈКО: А кучко ниедна! Умри, кучко! (Пука).

ВЕЛИКА: (како таа да е удрена со куршум, паѓа на миндерот) Ле...

(ЗАВЕСА)

ЧИН ПЕТИ

Сцената како во првиот третиот чин! Убав сончев ден. „Прочка“ - покладна недела. За сето време преку сцената проваѓаат костимирани маскирани, најмногу во селски носии, пронесувајќи по некоја невеста со свекор или свекрва: по обичајот поминува оди кај родителите на проштавање. Во почетокот “свадба”: „младо женец“ висок маж со долги мустаќи под велот, кој често му го откриваат.

Прва појава Митре, Трипко

(седат пред меаната)

ТРИПКО: (осмевнато). Свадба, Митре.

МИТРЕ: А, а, свадба.

ТРИПКО: Што убава „невеста“! Со мустаќи.

МИТРЕ: А заптиине, зинале, сучат мустаќи, сеират...

ТРИПКО: Да му е алал кој го измисли овој ден. Како за нас. Да се поразвеселиме малце. Ќе се преоблече човек, ќе излезе малце од својата кожа, штавена, од оваа наша стега.

МИТРЕ: ќе си се прости човек со жена, со деца, ќе се измири... Ќе ти дојде некоја леснина радос' во душата... Убав адет, ама лош живот. Педепсала, се налепила лошотијата, па... Е, живот! Овој живот ти е, Трипко, како некое тркало со запци: мене ме, да речам, закачил ацијата со лихва, ме дере, а јас удри на жената, а жената пак удри на децата. се' така појакиот на послабиот удира...

ТРИПКО: А со ацијата ќе се простиш ли, Митре?

МИТРЕ: А, со него! Суратот да не му го видам! Како што не му го гледам година комај.

ТРИПКО: Бошко така. Нејќе да чуе за него. Ама адет бил? Секој адет, вели, не е за секого.

МИТРЕ: Арно вели. Убавите адети не се за лоши луѓе.

ТРИПКО: Само за Ленче се двоуми: да ли да ја пушти, на проштавање, од жал за мајка и'.

МИТРЕ: Па за жалење е сиромашката жена...

ТРИПКО: А пак што јунак ќерка изгледала! Да и' е алал!

МИТРЕ: Јунак, многу. Бегањето нејзино не беше играчка.

ТРИПКО: Сиот град кипна, во чудо се најде. На две се подели: сиромаштијата рипа од радос', се сили, се сити, а чорбациите обесиле носови - да пукнат од мака.

МИТРЕ: како се погоди во Јуриет... та уште поголем цумбуш...

ТРИПКО: Да не беше Јуриет, отиде Бошко сургун во Анадол.

МИТРЕ: Е, Јуриетот! Видовме малце побел ден... Туку, пак на старото одиме, агаларите оцаларите пак креваат глава.

ТРИПКО: Колку да креваат, им падна вездата. Тие одат на долу, ние нагоре. Пред пет години имавме востание, илинден, сега Јуриет, утре ќе дојде друго... Така, најпосле ќе и' дојде крајот на нашата робувачка.

МИТРЕ: Е, камо да дојде! Да дочекаме!

Втора појава Митре, Трипко, Трајко

ТРАЈКО: (откако неколку пати нерешено провирува низ портата, излегува, многу остарен, сиот опаднат, седнува на подзидокот, пали цигара по цигара, ги брои бројаниците, се гледа под веѓи, не кревајќи глава, гледа наоколу).

ТРИПКО: Ние за волкот зборуваме, а волкот на врата.

МИТРЕ: Волкот! Токму го рече. Стар волк.

Трета појава

Митре, Трипко, Трајко, Шишко

ШИШКО: (излегува). А, ацијата! Не сум го видел година комај.

ТРИПКО: Откако побегна ќерка му, првпат излегува, галиба.

ШИШКО: А-а, прв пат. Колку се изменил! Не може човек да го познае. Како од пекол да излегол.

ТРИПКО: Ацијата влегол в пекол, откако на ќерка си рака крена.

МИТРЕ: има тој уште многу греови на душата. Не знаеш што е полошо: сиромаштијата не чини, туку богатството го расипува човекот го тера на лошотија.

ТРИПКО: имаше пари сила... Беше аздисал...

ШИШКО: Маката, галиба, го омекнала. најкораво срце...

ТРИПКО: Мене не ми се фаќа вера. Волкот влакното го менува, ама забите...

ШИШКО: болен беше многу. Ептен скиснал, се утогоњил. А за парите што му пропаднаа кај Димка, капка го удри, го докраиса. Капка крв нема в лице.

ТРИПКО: Ама во срцето може уште отрувачка да има. Кажи ми ти мене, што е она што се свиткало онде крај сидон?

ШИШКО: Куче.

ТРИПКО: А, куче. Сега, земи го ти тоа куче, па направи го, ако можеш јагне, јали нешто друго.

ШИШКО: Тоа не бива, ама пак може да се припитоми со галење, јали со тепање. А, ацијата убаво го истепа неволјата, та... Што велиш, ти, брат Митре?

МИТРЕ: Не знам. Може да е така. Јас еднаш од лихфата се куртулив со се дуќанот... (Воздивнува). А! Мрак ми паѓа на очи, кога го гледам!... Ќе си одам. (Станува).

ТРИПКО: јас ќе си одам со тебе. (Давајќи му пари на Шишко). На, Шишко, по една имаме. (Си отидуваат).

ШИШКО: Толку. (Ги зема парите влегува в меана).

Четврта појава

Трајко, Мирса

(доваѓа брго, седнува до Трајко сосем близу, се труди да говори тихо да не ја чујат поминувачите). Си излегол!

ТРАЈКО: излегов. Ме измами сонцето... Да ми ги згрее малку коските. А, од онаа да се откинам малце: само плаче, само пека, се за... она зборува... Ми се иде пустина да фатам!

МИРСА: Баш денес ли на Прочка најде да излезеш? Галиба нив ги чекаш... за проштавање.

ТРАЈКО: Не ми е ни на крај ум.

МИРСА: Да не ти е в среде срде.

ТРАЈКО: Не можам веќе затворен како в апсана.

МИРСА: Ми е страв ќе влезеш во истинска апсана.

ТРАЈКО: Па, ако ми е пишано од бога.

МИРСА: Од бога не, туку луѓе ти го готват, тоа баш ќерка ти оној нејзин пурјак.

ТРАЈКО: Е, е!

МИРСА: Не веруваш! А зашто беа во Скопје, да те прашам?

ТРАЈКО: Што знам јас?

МИРСА: Ти не знаеш, туку знам јас. Беа да ти чинат давија за она на свадбата... пукањето...

ТРАЈКО: А, а...

МИРСА: (го прекинува). Јас што ти велам! За тоа отвори си ги очите, да не ти ги отворат! Да станеш утре, да појдеш во Скопје, право на укумат. Тамо да го одврзеш ќесето. Судот фатил, велат пак по старо да суди. Со твоето име, брате, со твоето кесе, судот ќе биде твој. Да го фрлиш в апсана тој пурјак.

ТРАЈКО: Хм..

МИРСА: Да извадиш гараз, што ти згазил на чес, фамилија ти посрамотил.

ТРАЈКО: Е, срам со сапун не се мие.. Да можев на време.. додека не се стори... Јас правев се што можев... Дури и... во грев влегов... рака кренав... (Помолчува). Ти знаеш сама! Зашто само ми ја развртуваш позледуваш раната. Остави ме не можам јас веќе тие работи да ги бркам. Јас сум веќе човек со една нога в гроб. Сврши моето. сон си видов. Татко ми, бог да го прости, иде ми вели: „Ајде, прибери се веќе кај мене“. А на јаве понекојпат ми се чини дека ме вика, му го слушам гласот.

МИРСА: Демек, сакаш да умреш да ја оставиш таа работа така. Е, брате, брате! Ништо веќе од тебе. Си клапнал сосем. Затоа пак оној пурјак кренал нос, па в очи ми се смее. А, што не сум едно машко, па би си го нашол тој таткото пурјачки. (Отидува бесна од лутина, на уголот се судрува со Петко.) Полека бре, слепец!

Петта појава

Петко

ПЕТКО: Проштавај, снашке Мирсо, не те видов, жими бело видело! Проштавај, Прочка е денес! (Одминува).

Шеста појава

Трајко, Велика

ВЕЛИКА: (излегува, седнува на другиот подзидок). Гледаш, Трајко, невеста со свекор си оди кај татко мајка на проштавање.

ТРАЈКО: Е, па што?

ВЕЛИКА: Така.. сакам да ти кажам...

ТРАЈКО: Пак ли тоа! овде, на сокак!

Седма појава

Трајко, Велика, Трендо

ТРЕНДО: (поминува викајќ'и). Слатка бозица! Студена-ледена, слатка-медена! Кајмакли боза! Ајде, ација, ајде Велике, да ви наточам по една бозица. Слатка е како мед, како мелем на срце паѓа, мелем!

ТРАЈКО: (му прави гест со раката). Да си одиме. Ајде...

ТРЕНДО: (Се преправа како да го разбрал обратно брзо точи). Е, е што ја имам, да ја немам! Бујрум, аџија, бујрум, Велике. Е, што е боза.

ТРАЈКО: (зема). Па... ајде...

ВЕЛИКА: Многу ја фалиш, бре Трендо.

ТРЕНДО: Па, нефалена девојка, неомажена си останува. Кој не фали, не печали. Јас треба многу да фалам, на малку да спечалам, та децата да си ги изранам.

ВЕЛИКА: имаш право да ја фалиш, Трендо, арна ти е бозата.

ТРАЈКО: (му плаќа). На...

ТРЕНДО: На здравје, аџија. На здравје, Велике! А, ене го чорбаци Стојко со снаа му. Одат кај мајка и' на проштавање. А, бога ми има зашто да се проштаваат.

ВЕЛИКА: Зашто?

ТРЕНДО: Па везден се караат. А се тепаат многу пати. Ја тепаат свекорот свекрвата невестата, а таа пак го тепа Досета.

ТРАЈКО: Е, жена маж ќе тепала!

ТРЕНДО: Жена, аџија, ама има жена жена. Па после каков да е мажот. Досе, тој преклез, страшлив како зајак, се тресе пред неа како глушец пред мачка. А таа баш како мачка на Досета!

ВЕЛИКА: Зар баш така?

ТРАЈКО: Ајде, џанам, колку да е, машко е.

ТРЕНДО: Море, мачорот е машко, со мустаќи, туку пак го тепаат со машата по муцката. Та Досе...

ВЕЛИКА: Ти знаш се', Трендо.

ТРЕНДО: Јас ли? Јас знам се' што бива не бива во градов. Јас само една боза продавам, а се' друго купувам.

ТРАЈКО: препородаваш.

ТРЕНДО: Ене го Досе. Сега ќе видите... што ќе накупувам од него! (Му привоѓа Досета). Ајде, Досе, да ти наточам една бозица!

Осма појава

Трајко, Велика, Трендо, Досе

ДОСЕ: (застанува). А-а, не ми се пие.

ТРЕНДО: Е, нешто си Кисел, Досе. А бозата е блага, блага ќе те разблажи, а?

ДОСЕ: Ајде.

ТРЕНДО: Зашто не си се облекол, Досе, како лани на Прочка во женско?

ДОСЕ: А, не ми прилега сега мене, сега сум, јас ете, женет.

ТРЕНДО: (точејќи). Е, пато е боза! Слатка, слатка, па медена. Како невеста во меден месец.

ДОСЕ: (пие, прави кисело лице). Е, баш е медена! ич...

ТРЕНДО: Кој, невестата ли?

ДОСЕ: Не, бозата. За бозата јас зборувам.

ТРЕНДО: А за невестата мислиш. Е, бре Досе, што си чомушлив! Баш си некој ѓвол: едно мислиш, друго зборуваш. А се прости ли со невестата, Досе?

ДОСЕ: Ја, што да се проштавам? Не сме се тепале, та...

ТРЕНДО: Е, е, чаре не е! Се знае тоа: каде има милување, тамо има тепање. Се здодева се едно. Па текпањето е слатко, кога тепа жена. Е, женската рака е мека слатка кога милува кога тепа.

ДОСЕ: Море, мани ја! Кога ќе те свекне по нос, свитци ти искачаат пред очи!

ТРЕНДО: Бре, Досе, зар твојата невеста толку тешка рака има!

ДОСЕ: А, не, јас, ете, јас не велама за мојата невеста, туку, ете...

ТРЕНДО: Е, бре, Досе, чомушлив си, па толку! Ќе кажеш како што е, па веднаш ќе измрдаш. Туку имаш право да криеш. Кога мажот ја тепа жената, се фали со тоа, ама го тепа ли жената мажот, е тоа веќе не е ич за фалење.

ДОСЕ: (му плаќа). Ајде, ајде! Не можам веќе да те слушам! (Си отидува).

ТРЕНДО: Чекај, Досе, денес е Прочка, проштавај! (Отидува по него).
Кисела-весела!

Девета појава

Трајко, Велика

ВЕЛИКА: Виде ли каков мунѓул сакаше зет да го направиш?

ТРАЈКО: Бре! Па тој бил ептен будала! Јас мислев малку онака...

ВЕЛИКА: А Бошко...

ТРАЈКО: (ја прекинува луто). Ама ти пак ли... Молчи!

ВЕЛИКА: Леле, Трајко што ден е денес, златна Прочка!... Е, Трајко, немој да се лутиш караш, туку размисли малку душа имаш, а душа не повелаш. Утре, задутре, ти иде умирачка...

ТРАЈКО: Што има за тоа да мислам! Никој не може, да речам, да утече од умирачката.

ВЕЛИКА: Така. Ама некој умира со повеќе греови на душата а некој со помалце.

ТРАЈКО: Безбели, безбели: секоја планина со својата тежина.

Десета појава

Трајко, Велика, Донка

ДОНКА: (поваѓа со страв за себе). Леле, сега ќе ме праша каде сум била! (Сака да влезе некако во портата незабележана).

ТРАЈКО: А, ти не си дома! Си излегла без прашање!

ДОНКА: Па...

ТРАЈКО: Убава работа, машала! Девојка да излезе без прашање! Ашколсун! Каде беше?

ДОНКА: Па... Бев...

ТРАЈКО: Каде, кажи!

ДОНКА: Па денес е Прочка... На Ленче многу сум згрешила... Бев да се простам.

ТРАЈКО: Кај неа! Како си смеела да појдеш!

ВЕЛИКА: Оф, Донке арно, си сторила? Ела, ќерко, да те исцеливам! Кај неа си била! Си ја видела! Си зборувала со неа! Оф, кажи, кажувај ми, кажи ми се!

ТРАЈКО: Ама ти како од ум да се мрдна!

ВЕЛИКА: Не би било чудо да се мрднам! Оф, кажуј, Донке! Како е?

ДОНКА: Арна, е мајко. Многу арна. Се и' е арно. Куќичето малечко, ама ново, убаво како кутивче. Свекрвата ја чува како една капка вода на длан, како

цвеќе во градина што се чува. Што е тоа да је скара, лош збор да и' каже! Многу убав помин си имаат!

ВЕЛИКА: Кажувај ми уште, многу, за се, се што виде што чу тамо!

ДОНКА: А Бошко од свадбата пиеше веќе в уста не тура, од дуќан право дома си иде, што беше се заборчил за куќата, вратил; работата арно му оди, во еснафот тој е прв мајстор.

ВЕЛИКА: Чу ли, Трајко, чу ли?

ТРАЈКО: Не, нејќам ништо да чујам!

ВЕЛИКА: А внучето? Кажувај, Донке, за внучето! Го виде ли?

ДОНКА: Како не! Оволкаво е, како дибече! Обращчињата му набубреле, дури носето му го поклопиле. Што е тоа да заплаче! ич, ич! Само си гуга, гуга како гулапче.

ВЕЛИКА: Оф, гулапче бабино. Оф, златно внуче, зар баба да не ми те види, да не ми те чуе, да не ми те целива милува! Не, не, не можам повеќе да пекам вака! Не можам веќе да истрпам, ќе одам веднаш!

ТРАЈКО: Не, какво одење!

ВЕЛИКА: Никој веќе не може да ме запре! Само да се облечам! (Влегува).

Единаеста појава

Трајко, Донка

ДОНКА: Не, мајко, не треба да одиш, зашто Ленче со свекрва и' ќе дојде овде! Не ме чу...

ТРАЈКО: Чекај, чекај, што рече?

ДОНКА: Ќе дојдат да се простите. Ене ги идат!

Дванаеста појава

Трајко, Донка, Евра со бебето, Ленче

ТРАЈКО: Е, сега држи се арно, аци - Трајко! Сега ако истраеш...

ЕВРА: За многу години овој ден, свате!

ТРАЈКО: (Се свртува уште повеќе на другата страна молчи).

ЕВРА: Ние дојдовме како што не носи редот, како што е адет на овој златен ден, да се простиме, да се измириме. Ти молчиш, ација, не гледаш. Не гледаш што држам во рацеве. Погледај, свате, држам внуче, ем машко! Внуче мое твое, твоја крв, ација. Погледај го, види го! Сега е малечко, ништо не знае. Туку по некоја година ќе порасте, ќе прооди, ќе прозборува. Ќе доваѓа кај тебе ќе те вика: „Дедо, дедо!“ Ќе ти ја трие брадата, ќе те трга за мустаќи. Погледај го! Види го како те гледа! Како да те моли! Да може да прозборува, би ти рекло: „Дедо, измири се, дедо, земи ме, дедо! исцеливај ме, дедо!“

ТРАЈКО: (влечен неодливо од детето, за малку да се сврти, да го зграби исцелива, од грлото му се истргнува придавено). Дедин... о...о!... Дед... (Во тој момент некој од насобраните луѓе со реско смеење потфрлува). А, ациште! Си клекна... (Трајко се стреснува в миг побегнува во портата).

Тринаеста појава

Донка, Евра, Ленче, Бошко

ДОНКА: (вика под прозорецот). Мајко! Мајко! Брго! излези! (На Ленче). Сега ќе излезе, Ленче!

БОШКО: (се појавува меѓу група другари. Трендо нешто го советува)

Четиринаеста појава

Досегашните, Велика

ВЕЛИКА: (облеана во солзи, се појавува на портата). Ќерко! Душо мајкина!

ЛЕНЧЕ: (притрчува, ја прегрнува, и бацува рака). Мајко! Слатко мајче, прости ми!

ВЕЛИКА: Ќерко! Просто нека ми ти е! Внучето! Дај ми го внучето, слатка сваќе!

ЕВРА: На, сваќе.

ВЕЛИКА: (го зграбува бебето го бацува). Оф, внуче мое! Оф, анѓелче мое! (Го согледува Бошко, му привоѓа, со една рака го прегрнува го целива.) Златен зете! Просто нека ти е се'! Да си ми жив!

БОШКО: (и' целива рака). Проставај, бабо... (Се враќа кај другарите). Велика седнува до Евра гледајќи се' во бебето, разговара со неа. Ленче е се' до нив, а до неа Донка.

ТРЕНДО: А, така, Бошко: Како да е, мајка е!

Петнаеста појава

Досегашните, Мирса

МИРСА: (доваѓа брго, застанува еден момент се враќа уште побрго скоро трчајќи) Леле, се простиле! Немаат срам да се засрамат! Леле, ќе пукнам! Ќе здивјам (Се стрчува назад брго се изгубува).

(Трендо, гласови од народот)

Пукни, Мирсо! Рипни в бунар, Мирсо! (Бурно смеење викање).

Шеснаеста појава

Досегашните без Мирса

(момците девојките, од кои повеќе костимирани во народни носии, се собрани готови да го започнат орото).

ТРЕНДО: Ајде, Бошко, на свадбата ни се расипа орото, а сега да го доиграме!

БОШКО: Така, чо-Трендо! Ајде, Ленче!

(ЗАВЕСА)